Percepcija javnosti o položaju i pravima zatvorenika u RH

Veić, Nataša

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:122:506319

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

University North Digital Repository

SVEUČILIŠTE SJEVER

SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN

DIPLOMSKI RAD br. 28/OJ/2016

PERCEPCIJA JAVNOSTI O POLOŽAJU I PRAVIMA ZATVORENIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Nataša Veić

Varaždin, veljača 2016.

SVEUČILIŠTE SJEVER

SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN

Studij Komunikologija i odnosi s javnostima

DIPLOMSKI RAD br. 28/OJ/2016

PERCEPCIJA JAVNOSTI O POLOŽAJU I PRAVIMA ZATVORENIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Student:
Nataša Veić, 0179/336D

Mentor:
prof.dr.sc. Ljubica Bakić Tomić

Varaždin, veljača 2016.

Zahvaljujem mentorici prof.dr.sc. Ljubici Bakić Tomić koja je svojim stručnim savjetima pomogla u oblikovanju ideje i izradi ovog diplomskog rada.

Posebno zahvaljujem suprugu, djeci, roditeljima i sestri koji su me tijekom čitavog mog školovanja podupirali i poticali moju težnju k ostvarivanju viših ciljeva.

Sadržaj

SAŽETAK

SUMMARY

1. UVOD 1
2. ZATVORENICI U REPUBLICI HRVATSKOJ 3
2.1.Osnovni pojmovi, svrha izvršavanja kazne zatvora i početak izvršavanja kazne 4
2.2.Temeljna načela postupanja prema zatvorenicima 5
2.3.Prijam i smještaj zatvorenika 6
2.4. Razvrstavanje zatvorenika 8
3. ZATVORSKI STANDARDI 9
3.1. Pravo na primjeren smještaj 10
3.2.Pravo na redovite obroke hrane i vode 11
3.3. Pravo na zaštitu osobnosti i osiguravanje tajnosti osobnih podataka 12
3.4. Pravo na rad i izobrazbu 12
3.5. Pravo na stručnu pravnu pomoć 14
3.6. Pravo na zdravstvenu zaštitu i zaštitu majčinstva 15
3.7. Pravo na komunikaciju s vanjskim svijetom 17
3.8. Pravo na vlastito mišljenje, uvjerenje i vjeroispovijest 19
3.9. Ostala prava zatvorenika 20
3.9.1. Prikladna odjeća i obuća 20
3.9.2. Tjelovježba, zabava i rekreacija 20
3.9.3. Vjenčanje i glasovanje na izborima 21
3.9.4. Prava zatvorenika prilikom sprovođenja 22
3.9.5. Prava stranih državljana 23
3.9.6. Pravo na obavijest o smrti, bolesti i premještaju 23
4. POJEDINAČNI PROGRAM IZVRŠAVANJA KAZNE ZATVORA 24
4.1. Pogodnosti 24
4.2. Obaveze zatvorenika 25
5. OSIGURANJE ZATVORENIKA 27
5.1. Primjena sredstava prisile 28
6. SLUŽBENICI ZATVORSKOG SUSTAVA 29
6.1. Poslovi pravosudne policije 31
7. MUČENJE I ZLOSTAVLJANJE ZATVORENIKA 32
8. OBLICI NADZORA NAD ZAŠTITOM PRAVA ZATVORENIKA 33
9. STANJE U ZATVORSKOM SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE 35
9.1. Organizacija kaznenih tijela 35
9.2. Broj zatvorenika 36

9.3. Poštivanje ljudskih prava i sigurnost kaznenih ustanova 36
10. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA PERCEPCIJE STANOVNIKA O PRAVIMA I POLOŽAJU ZATVORENIKA 41
10.1.Metode istraživanja 42
10.2.Razlog odabira teme 43
10.4.Vrsta istraživanja, izvori i metoda prikupljanja podataka 44
10.5.Izvori i metoda prikupljanja podataka: 44
10.6. Matrica, obuhvat istraživanja i uzorak 45
10.8.Očekivana primjenjivost rezultata 45
11. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA 46
11.1. Rezultati istraživanja 46
12. DISKUSIJA……63
13. ZAKLJUČAK……66
14. POPIS LITERATURE……71
15. POPIS SLIKA, GRAFOVA I TABELA……...……..73
16. PRILOG – ANKETNI UPITNIK ……..75
Životopis

SAŽETAK

Oduzimanje prava na slobodu i kretanje čini osnovu kazne zatvora i ona ne smije biti podloga za kršenje drugih ljudskih prava zatvorenika. Svrha kažnjavanja mora se ostvariti izvršenjem kazne. Važnu ulogu u rehabilitaciji zatvorenika i njihovom uspješnom uključivanju u zajednicu po povratku sa izdržavanja kazne zatvora ima odnos zaposlenika zatvorskog sustava, odnosno kaznionica i zatvora te društva u cjelini za vrijeme njihovog izdržavanja kazne zatvora.

Kako mnoga važna pitanja u Republici Hrvatskoj ovise o percepciji javnosti, tako su i pitanja o pravima i položaju zatvorenika sve prisutnija u medijima i podložnija ocjenjivanju njihovih javnosti.

Cilj je ovog istraživanja utvrditi percepciju hrvatske javnosti o položaju i pravima zatvorenika koji izdržavaju kaznu zatvora u nekoj od kaznionica, te usporediti međunarodne standarde sa zakonskim aktima koji reguliraju pravila u zatvorskom sustavu Republike Hrvatske.

Istraživanje je provedeno izradom on-line ankete dobrovoljnog tipa. Za potrebe istraživanja izrađen je autorski anketni upitnik, a koji je postavljen na stranicu Facebook društvene mreže. U roku od pet dana anketni upitnik je ispunilo 137 osoba, od čega tri osobe nisu stanovnici Republike Hrvatske, čime nisu zadovoljile osnovni kriterij sudjelovanja u daljnjem istraživanju. Dakle, u rezultatima istraživanja obrađeni su odgovori 134 ispitanika. Dobiveni rezultati ukazuju da anketirani korisnici društvene mreže Facebook nisu upoznati sa svrhom izvršavanja kazne zatvora ni pravima koja im jamče Ustav Republike Hrvatske, Zakon o izvršavanju kazne zatvora i brojna međunarodna pravila. Jednako tako ispitanici smatraju da zatvorenici koji izdržavaju kaznu zatvora u nekom od hrvatskih zatvora ili kaznionica nisu podvrgnuti maltretiranju i dodatnom kažnjavanju. Dapače, iz dobivenih se odgovora može zaključiti da većina ispitanika smatra da je hrvatski zatvorski sustav preblag i da su zatvorenici previše privilegirani.

Ključne riječi: zatvor, zatvorenici, ljudska prava, prava zatvorenika

SUMMARY

Deprivation of freedom and movement rights underlie a prison sentence, and thereby it must not be a backbone to violation of other convict human rights. The purpose of punishment has to be accomplished by imprisonment. An important role in the rehabilitation of prisoners and their succcessful integration into the community upon return from prison have the employees of the prison system, with reference to prisons and jails-society relationship, during their prison sentence.

In Croatia, many important issues depend on public perceptions, even questions of convict rights and conditions, aretoday more present in the media and susceptible to public evaluation.

The aim of this study is to determine the perception of Croatian public about the condition and status of prisoners serving sentences, and to compare international standards with Croatian governing rules and regulations, apropos prison system.

The main part of this research was anonymous online poll. In need of making this research comperhensive, authoring survey questionnaire was posted on social website network Facebook**.** Within five days, 137 people filled in the survey questionnaire, and only three people didn't filfull the basic term, and that is, to be citizen of Republic of Croatia**.** Therefore, in results of survey questionnaire, anwsers given by 134 people were analyzed.

The given results point that polled users of social network Facebook, are not acquainted with purpose of carrying out jail sentence, nether with rights guranteed by the Constitution of the Republic of Croatia, Law of execution prison sentence and by many international rules. Equally so, some of polled users consider that prisioners in croatian prisons, are not subdue to physical harm or any type of punishment. On the contrary, from obtained anwsers, it can be concluded that croatian prison system is to gentle, and prisioners have a lot of privileges.

Key words: prison, prisioners, human rights, prison rights

1. UVOD

Tema ovog rada je provedeno istraživanje o percepciji javnosti o položaju i pravima zatvorenika koji kaznu zatvora izdržavaju u nekoj od kaznionica ili zatvora u Republici Hrvatskoj. Naime, zatvorenici uživaju sva ljudska prava osim prava na slobodu. Zaštitu tih prava nacionalne su vlasti dužne osigurati u zatvorima i kaznionicama. Gubitak prava na slobodu ne vodi automatski i do gubitka ostalih građanskih prava. Socijalna, politička, ekonomska i kulturna prava zatvorenicima se mogu ograničiti samo u mjeri koja je nužna radi izvršenja kazne zatvora. Osim temeljnih ljudskih prava, zatvorenici uživaju i specifična prava koja proizlaze iz njihovog položaja i uvjeta u kojima izdržavaju kaznu zatvora. Ta su posebna prava pretvorena u načela i standarde međunarodnih organizacija koje su propisale glavna načela postupanja prema zatvorenicima koja se temelje na poštivanju ljudskog dostojanstva i rehabilitacije zatvorenika

Zakon o izvršavanju kazne zatvora[1] naglašava da svaki zatvorenik mora uživati temeljna prava koja mu jamči Ustav Republike Hrvatske nizom svojih odredbi. Uz Zakon, na snazi je cijeli niz podzakonskih akata koji reguliraju područje postupanja prema zatvorenicima, na primjer, pogodnosti zatvorenika, rad, izobrazba, obavljanje poslova osiguranja, upotreba sredstava prisile i dr.

Zbirka međunarodnih dokumenata o izvršenju kazne[2] u svojim Standardnim minimalnim pravilima za postupanje sa zatvorenicima, već u prvom dijelu nalaže da u zatvorima ne smije biti diskriminacije na osnovu rase, boje kože, spola, jezika, vjere, političkih i drugih uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, srodstva, ekonomskog ili drugog statusa.

Vijeće Europe, Odbor ministara izradio je preporuke Rec. (2006)2 Vladama zemalja članica, a tiču se postupanja prema zatvorenicima, te minimalnim uvjetima smještaja i skrbi nad zatvorenicima.

[1] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, NN 128/99, 55/00, 59/00, 129/00, 59/01 ,67/01, 11/02, 190/03, 76/07, 27/08, 83/09, 18/11, 48/11, 125/11, 56/13, 150/13, članak 3., stavak 1.
[2] Zbirka međunarodnih dokumenata o izvršenju kazne, I. dio, članak 6, stavak 1.

Većina međunarodnih i nacionalnih dokumenata koji uređuju prava zatvorenika propisuju i posebna sredstva zaštite tih prava te mehanizme nadzora nad izvršavanjem kazne zatvora, o čemu će također biti riječi u ovom radu.

Uprava za zatvorski sustav prihvatila je upućene preporuke Europskog odbora za sprečavanje mučenja i neljudskog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) te kontinuirano poduzima aktivnosti na njihovoj primjeni. Uvažavajući apsolutnu zabranu mučenja, neljudskog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, poduzimaju se najveći napori u svrhu osiguravanja realizacije prava zatvorenika na smještaj primjeren ljudskom dostojanstvu i zdravstvenim standardima, kvalitetnu i dostatnu prehranu te što dulji boravak zatvorenika izvan soba za smještaj, uz omogućavanje primjerenih sadržaja za organizirano korištenje slobodnog vremena, ali uzimajući u obzir potrebe koje proizlaze iz procjene rizičnosti svakog pojedinog zatvorenika te posljedično sigurnosti kaznenih tijela i društvene zajednice.

Unatoč svim nastojanjima Uprave za zatvorski sustav da poštuje sve propisane i prihvaćene uvjete o postupanju prema zatvorenicima, broj podnesenih pritužbi zatvorenika iz godine u godinu sve je veći. Tako se iz broja podnesenih sudskih tužbi zatvorenika može iščitati da zatvorsko osoblje krši njihova ljudska prava, a što vrijeđa mnoge službenike, posebice službenike Odjela osiguranja, a koji su 24 sata dnevno u dodiru sa zatvorenicima. Upravo je to bio značajan poticaj za odabir teme ovog diplomskog rada.

Sličnih istraživanja o statusu i pravima zatvorenika do sada nije bilo ili barem nisu dostupna široj javnosti. Svrha je istraživanja ispitati je li hrvatska javnost upoznata o pravima koje zatvorenici imaju i smatraju li da su isti tijekom izdržavanja kazne izloženi maltretiranju i dodatnom kažnjavanju.

2. ZATVORENICI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Moderna povijest sustava izvršenja kazne zatvora počinje sa takozvanim „philadelphijskih ili ćelijskim“ sustavom koji je u 18-om stoljeću primijenjen prvi puta u SAD-u. Osnovne su značajke tog sustava potpuno osamljenje zatvorenika i zabrana ikakve komunikacije sa drugim zatvorenicima. Čak su zabilježeni i slučajevi nošenja „kukuljica“ na glavi, kako se zatvorenici ne bi mogli međusobno prepoznati i razgovarati. Taj se sustav ubrzo napušten zbog velikog broja samoubojstava zatvorenika, ali samo u SAD-u, dok se u Velikoj britaniji i dalje primjenjivao.

Blaža varijanta tog sustava bio je takozvani „auburnski“ sustav izvršenja zatvorske kazne, nazvan po gradu Auburnu u SAD-u, gdje je 1823. godine otvorena kaznionica. Taj je sustav karakterističan po apsolutnoj tišini zatvorenika i stoga je i prozvan „sustavom šutnje“. I u tom su sustavu često korištene kukuljice, ali već je prisutna nametnuta radna obveza kao mjera socijalizacije.

U 19. stoljeću javlja se takozvani progresivni sustav u Engleskoj i Irskoj varijanti, a čija je osnovna karakteristika prelazak zatvorenika kroz nivoe i njihova priprema za povratak u društvo.

Ženevski ili klasifikacijski sustav, kao što i sam naziv govori, uveo je klasifikacije ili razvrstavanja zatvorenika prema uzrastu, vrsti i visini kazne, karakteristikama ličnosti, motivima izvršenja kaznenog djela i druge, ali je imao vrlo mali uspjeh u procesu penalizacije.

2.1.Osnovni pojmovi, svrha izvršavanja kazne zatvora i početak izvršavanja kazne

Zatvorenik[3] (zatvorenica) je osoba kojoj je odlukom suda određen istražni zatvor.

Osuđenik[4] (osuđenica) je osoba kojoj je pravomoćno izrečena kazna zatvora, a još nije na izdržavanju kazne zatvora u kaznionici, odnosno zatvoru, ili joj je odobren prekid kazne ili je uvjetno otpuštena.

Zatvorenik[5] (zatvorenica) je osoba kojoj je izrečena kazna zatvora zbog kaznenog djela, a nalazi se na izdržavanju kazne zatvora u kaznionici ili zatvoru.

Kaznionice[6] su mjesta za izvršavanje kazne zatvora u koju se smještaju osuđeni punoljetni muškarci, osuđene punoljetne žene, osuđeni mlađi punoljetni muškarci, osuđene mlađe punoljetne žene. Prema stupnju sigurnosti i ograničenju slobode kretanja kaznionice mogu biti zatvorene, poluotvorene i otvorene.

Zatvori[7] su mjesta za izvršenje kazne zatvora u prekršajnom postupku i kazne zatvora izrečene u kaznenom ili drugom sudskom postupku, u koju se smještaju osuđenici osuđeni na kaznu zatvora do šest mjeseci ili ako je to nužno zbog organizacije izvršavanja kazne zatvora i sigurnosti. Prema stupnju sigurnosti i ograničenju slobode kretanja zatvori su zatvorenog tipa.

Zakon o izvršavanju kazne zatvora[8] kaznena tijela dijeli na vrste, a prema stupnju sigurnosti i ograničenju slobode kretanja zatvorenika. Kaznionice su zatvorene, poluotvorene ili otvorene, a zatvori su zatvorenog tipa, no i kaznionice i zatvori u svom sastavu mogu imati zatvorene, poluotvorene i otvorene odjele.

Kaznu zatvora mogu izdržavati punoljetne osobe kojima je u kaznenom, prekršajnom ili drugom sudskom postupku izrečena kazna zatvora ili pak novčana kazna u kaznenom, prekršajnom ili drugom sudskom postupku, a koja je zamijenjena kaznom zatvora.

[3] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 8., stavak 1
[4] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 8., stavak 2
[5] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 8., stavak 3
[6] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 20., stavak 1
[7] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 21., stavak 1
[8] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 22.

Prema Zakonu o izvršavanju kazne zatvora[9], glavna svrha izvršavanja kazne zatvora jest, uz čovječno postupanje i poštivanje dostojanstva osobe koja se nalazi na izdržavanju kazne zatvora, njegovo osposobljavanje za život na slobodi u skladu sa zakonom i društvenim pravilima.

Izvršavanje kazne zatvora počinje pravomoćnošću presude. Iznimno, izvršavanje kazne zatvora može započeti i prije pravomoćnosti presude, ako to zatraži zatvorenik pod uvjetima propisanim zakonom. Jednako tako, osuđenik može zatražiti i odgodu izvršenja kazne zatvora, ukoliko za to postoje uvjeti.

2.2.Temeljna načela postupanja prema zatvorenicima

Izvršavanje kazne zatvora, odnosno postupanje prema zatvorenicima mora biti u skladu s načelima koja je Odbor ministara Vijeća Europe propisao u preporuci Rec(2006)2. Ta načela[10] zahtijevaju slijedeća postupanja:

- Prema svakoj osobi koja je lišena slobode mora se postupati uvažavajući i poštujući njena ljudska prava
- Osobe lišene slobode zadržavaju sva prava koja im nisu zakonito oduzeta nekom osuđujućom odlukom
- Prema osobama koje su lišene slobode primijenit će se samo najmanja potrebna ograničenja
- Nedostatak materijalnih sredstava ne mogu biti razlog loših uvjeta u zatvorima, a kojima se narušavaju temeljna ljudska prava osoba lišenih slobode
- Život u zatvoru mora nalikovati životu na slobodi, u mjeri u kojoj je to najviše moguće
- Lišavanje slobode će se provoditi na način da doprinose reintegraciji osobe lišene slobode u slobodno društvo
- Poticati će se suradnja s vanjskim socijalnim službama te uključivanje civilnog društva u zajednicu unutar zatvora, na najveći mogući način
- Zaposlenici u zatvorima bit će odabrani i obrazovani na način da održe visoki standard u brizi prema osobama lišenim slobode

[9] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak2., stavak 2.
[10] Preporuke Rec.(2006)2, Vijeća europe, Odbor ministara, poglavlje temeljna načela, članci 1-10

- Zatvori se trebaju redovito nadzirati od strane vladinih inspekcija i nezavisnih promatračkih tijela.

Zakon o izvršavanju kazne zatvora u članku 3. navodi:

1) Zatvorenik uživa zaštitu temeljnih prava utvrđenih Ustavom Republike Hrvatske, međunarodnim ugovorima i ovim Zakonom,
2) Izvršavanjem kazne zatvora zatvorenika se može ograničiti u temeljnim pravima samo u granicama nužnim za ostvarenje svrhe izvršavanja kazne i u postupku propisanim ovim Zakonom,
3) Zatvorenika se u pravima smije ograničiti samo iznimno i ako je to prijeko potrebno radi zaštite reda i sigurnosti kaznionice ili zatvora i samih zatvorenika,
4) Ograničenja temeljnih prava zatvorenika iz ovoga Zakona moraju biti razmjerna razlozima radi kojih se primjenjuju.

2.3.Prijam i smještaj zatvorenika

Zatvorenici s kaznom zatvora dužom od šest mjeseci javljaju se u pravilu na izvršavanje kazne u Centar za dijagnostiku u Zagrebu, gdje se obavljaju poslovi medicinske, socijalne, psihološke, pedagoške i kriminološke obrade.

Nakon obavljene dijagnostike zatvorenici se upućuju na daljnje izdržavanje kazne u zatvore ili kaznionice (zatvoreni, poluotvoreni i otvoreni uvjeti). Zatvorenik se na izdržavanje kazne prima na temelju rješenja o upućivanju. Prilikom dolaska u kaznionicu ili zatvor utvrđuje se istovjetnost zatvorenika prema podacima navedenim u sudskoj odluci, odnosno rješenju o upućivanju. Nakon prijama, obavit će se osobna pretraga, pregled tijela, osobnih stvari te liječnički pregled zatvorenika. Zatvorenik se fotografira, uzimaju se otisci papilarnih linija, mjeri težina i visina, bilježi osobni opis te se smješta na odjel.

Također se bilježe podaci o identitetu zatvorenika, razlogu vezanom za prijam te datum i sat prijema. Nakon toga izrađuje se popis stvari koje će se pohraniti na pologu stvari.

Zbirka međunarodnih dokumenata o izvršavanju kazne zatvora[11] propisuje da u svakom mjestu gdje se nalaze zatvorenici mora postojati knjiga zapisa s numeriranim stranicama u koju se za svakog zatvorenika mora evidentirati:

- identitet,
- razlozi zatvaranja i nadležna vlast koja je donijela odluku o zatvaranju,
- dan i sat zatvaranja i otpuštanja.

Zakon o izvršavanju kazne zatvora[12] u članku 61. propisuje da zatvorenik može zadržati rublje, odjeću, obuću, remen za hlače, pribor za brijanje koji ne ugrožava sigurnost, posteljinu, novčanik, notes, vjenčani prsten, sat, olovku, lulu, cigarete, duhan, upaljač, knjige, fotografije, baterijski radioprijamnik i druge stvari za osobnu uporabu i higijenu. Količinu i vrstu nabrojanih stvari propisuje ustanova kućnim redom.

Druge osobne stvari čije držanje nije dopušteno, oduzimaju se i pohranjuju na polog stvari ili se na zatvorenikov trošak šalju osobi koju on odredi. Popis oduzetih stvari zatvorenik obavezno mora potpisati, odnosno, istom se izdaje potvrda.

Zaposlenici zatvora ili kaznionice zabilježit će, ukoliko zamijete bilo kakve povrede na zatvoreniku te pritužbe zatvorenika o ranijem zlostavljanju. Utvrdit će se i evidentirati svi podaci o zatvorenikovu psihičkom i fizičkom zdravlju, a s ciljem zaštite njegova zdravlja, ali i ostalih osoba s kojima će isti dolaziti u kontakt. U najkraćem mogućem roku zatvorenika će pregledati liječnik.

Prilikom prijema u zatvor ili kaznionicu, zatvorenike će se usmeno upoznati sa pravima i obvezama te o predviđenoj dužini kazne, kao i uvjetima ranijeg otpusta.Sa pravomoćno osuđenim zatvorenicima postupa se sukladno pravilima za postupanje s osuđenim zatvorenicima, o čemu će se u daljnjem tekstu ovog rada i govoriti.

U pravilu, zatvorenike se upućuje u zatvor ili kaznionicu koji su najbliži njihovu domu ili mjestu socijalne rehabilitacije, ali svakako će se pri odlučivanju o smještaju uzeti u obzir zahtjevi postojeće kaznene istrage, postojanje recidivizma, te sigurnost kao najvažniji čimbenik.

[11] Zbirka međunarodnih dokumenata o izvršavanju kazne zatvora, I dio, članak 7., stavak 1.
[12] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 61., stavak 1. i 4.

Prilikom smještaja zatvorenika poštivat će se ljudsko dostojanstvo te u najvećoj mogućoj mjeri privatnost i zdravlje zatvorenika. Tako je potrebno voditi računa o klimatskim uvjetima, prostornoj količini zraka, osvjetljenju, grijanju i prozračivanju prostorija u kojima zatvorenici borave.

2.4. Razvrstavanje zatvorenika

Zakon o izvršavanju kazne zatvora propisuje način na koji se zatvorenici razmještaju u kaznionici ili zatvoru. Prema spomenutom Zakonu, zatvorenike se u kaznionice i zatvore razvrstava na slijedeći način:

- Zatvorenici izdržavaju kaznu skupno
- Muškarci i žene smješteni su odvojeno
- Mlađi punoljetnici odvojeni su od punoljetnika
- Punoljetne osobe koje su na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora navršile dvadeset i tri godine života smještaju se odvojeno od ostalih punoljetnika
- Zatvorenici kažnjeni za kaznena djela odvajaju se od osoba u istražnom zatvoru ili od osoba kažnjenih u postupku za prijestupe
- Prvi put osuđene osobe u pravilu izdržavaju kaznu odvojeno od povratnika

3. ZATVORSKI STANDARDI

U ovom poglavlju uspoređivat će se nacionalni zakonski akti koji reguliraju postupanje i pravila vezana uz zatvore, kaznionice te odgojne zavode, osobe lišene slobode i srodne teme sa europskim pravilima koja daju preporuke za postupanje u zatvorima i s osobama lišenim slobode Rec.(2006)2, Vijeća Europe, Odbora ministara od 11. siječnja 2006. godine.

Preporuke Rec.(2006)2, Zakon o izvršavanju kazne zatvora, Preporuke o standardima smještaja i prehrane zatvorenika akti su koji postavljaju standarde smještaja i postupanja sa zatvorenicima u zatvorskim sustavima u Europi i Republici Hrvatskoj.

Prema Zakonu o izvršavanju kazne zatvora[13], svaki zatvorenik ima pravo na:

1) smještaj primjeren ljudskom dostojanstvu i zdravstvenim standardima,
2) zaštitu osobnosti i osiguravanje tajnosti osobnih podataka,
3) redovite obroke hrane i vode u skladu sa zdravstvenim standardima,
4) rad,
5) izobrazbu,
6) stručnu pravnu pomoć i pravno sredstvo za zaštitu svojih prava propisanih ovim Zakonom,
7) zdravstvenu zaštitu i zaštitu majčinstva,
8) dodir s vanjskim svijetom,
9) boravak na otvorenom prostoru kaznionice, odnosno zatvora najmanje dva sata dnevno,
10) dopisivanje i razgovor sa svojim odvjetnikom,
11) vjeroispovijedanje i razgovor s ovlaštenim vjerskim predstavnikom,
12) vjenčanje u kaznionici, odnosno zatvoru,
13) glasovanje na općim izborima,
14) druga prava predviđena ovim Zakonom.

[13] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 14, stavak 1. I 2.

Zatvorenik strani državljanin ima se pravo dopisivati i razgovarati s diplomatskim i konzularnim predstavnikom svoje zemlje ili države koja štiti njegova prava.

Zatvorenici su osobe lišene slobode, ljudska bića, i tako se prema njima, bez iznimke i bez obzira na težinu kaznenog djela koje su počinili, treba postupati. Iako su osuđeni na oduzimanje slobode, oni ni u kojem trenutku ne smiju izgubiti svoje dostojanstvo. Upravo je pravo na dostojanstvo zatvorenika temelj svih dokumenata koji propisuju postupanje sa zatvorenicima.

Zatvorenici su izgubili pravo na slobodu, ali njihova ostala ljudska prava moraju se zaštititi tijekom izdržavanja kazne zatvora. Zatvorsko osoblje dužno je postupati sa zatvorenicima na način da u obzir uzmu činjenicu da su zatvorenici ljudi te da se prema njima nikada ne smije postupati kao prema manje važnim osobama.

3.1. Pravo na primjeren smještaj

Prema preporukama Rec(2006)2[14] Vijeća Europe, Odbora ministara, svaki zatvorenik ima pravo na svoj krevet, urednu i u dobrom stanju posteljinu. U svim prostorijama u kojima zatvorenici rade, žive ili provode vrijeme trebaju biti prozori koji omogućavaju život i rad pri prirodnom svjetlu te koji omogućavaju dotok svježeg zraka (osim u slučajevima kada postoji klimatizacija). Kada je potrebno umjetno osvjetljenje, ono treba biti u skladu sa tehničkim standardima. Zakon o izvršavanju kazne zatvora[15] propisuje jednako.

Pravilnik o standardima smještaja i prehrane zatvorenika[16] propisuje da prostorija za dnevni boravak treba biti opremljena na način koji zatvorenicima omogućava sjedenje, pisanje, čitanje tiska i knjiga, praćenje televizijskog i radijskog programa te igranje društvenih igara.

U navedenim aktima zagovara se stav da zatvorenicima treba biti omogućeno spavanje u jednokrevetnim zatvoreničkim sobama, osim u slučajevima kada je za zatvorenike poželjno

[14] Preporuke Rec(2006)2 Vijeća Europe, Odbor ministara, Upućivanje i smještaj, točka 18.5
[15] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 74., stavak 4.
[16] Pravilnik o standardima smještaja i prehrane zatvorenika, članak 6.

da dijele spavaonicu. Zakon o izvršavanju kazne zatvora[17] propisuje da za svakog zatvorenika u spavaonici treba biti osigurano 4 m2 i 10 m3.

Zajednički smještaj, u slučajevima kada je nužan, mora se organizirati na način da se zajedno smjeste zatvorenici koji odgovaraju jedan drugome, ali i oni zatvorenici za koje se smatra da neće međusobno jedni na druge negativno utjecati. Uvijek kad je to moguće, zatvorenicima treba ponuditi mogućnost izbora vezano uz boravak u zajedničkim spavaonicama.

U Republici Hrvatskoj pitanje smještaja i prehrane zatvorenika regulirano je, osim Zakonom o izvršavanju kazne zatvora i Pravilnikom o standardima smještaja i prehrane zatvorenika[18]. Isti propisuje da o smještaju zatvorenika odlučuje upravitelj temeljem prijedloga stručnog tima, jednako kao i kod smještaja zatvorenika invalida, ali na prijedlog liječnika. Također propisuje da se u zajedničku sobu trebaju smjestiti najmanje tri zatvorenika, kao i da se radi zaštite sigurnosti ili iz zdravstvenih razloga zatvorenika može premjestiti iz sobe u sobu. Pravilnikom je regulirano i da će se zatvorenika pušača, ukoliko je to ikako moguće, smjestiti odvojeno od zatvorenika nepušača, a da će prostor u kojem je pušenje dozvoljeno odrediti upravitelj zatvora.

Prostorije u kojima se smještaju zatvorenici moraju biti čiste, moraju imati ispravan sanitarni čvor koji omogućuje privatnost. Zatvoreniku se mora omogućiti šišanje i brijanje, a kupaonice u kojima se zatvorenici kupaju ili tuširaju moraju se držati urednima i temperaturom moraju udovoljavati klimatskim uvjetima. Temperatura zraka u prostorijama u kojima borave zatvorenici u tijeku sezone grijanja ne smije biti niža od 22°C danju i 15°C noću.

3.2.Pravo na redovite obroke hrane i vode

Kaznena tijela dužna su osigurati prehranu zatvorenika na način da je ona zadovoljavajuća u odnosu na dob zatvorenika, njegovo zdravlje, prirodu posla kojeg obavljaju te, kada god je to moguće, u skladu s vjeroispovijesti i kulturnim zahtjevima zatvorenika.

[17] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 74., stavak 3.
[18] Pravilnik o standardima smještaja i prehrane zatvorenika, NN 92/02

Prema Zakonu o izvršavanju kazne zatvora[19] za trudnice, dojilje i bolesne zatvorenike vrstu i količinu hrane određuje liječnik. Ostali zatvorenici imaju pravo na najmanje tri obroka uz ukupnu kalorijsku vrijednost od najmanje 3000 kalorija dnevno. Brigu oko nadzora nad prehranom vodi zatvorski liječnik ili druga osoba medicinske struke. Prema Pravilniku o standardima smještaja i prehrane zatvorenika[20] zatvorenicima koji rade poslužuje se i dopunski, topli ili hladni obrok.

U slučajevima kada kazneno tijelo ne može udovoljiti zahtjevu zatvorenika za izuzećem nekih vrsta hrane, dužno mu je omogućiti da se opskrbi željenom vrstom hrane o svom trošku, u prostorijama kaznenog tijela. Kada opskrbu hranom nije moguće osigurati u prostorijama kaznenog tijela, tada upravitelj mora naći načina da se hrana pribavi. Tek u posebnim slučajevima, zatvorenicima je moguće uskratiti nabavku određenih namirnica, ali samo kada je to u interesu zatvorenika (na primjer, zbog zaštite zdravlja zatvorenika).

Hrana se mora posluživati i pripremati na higijenski prihvatljiv način, a zatvorenicima u svako doba mora biti na raspolaganju pitka voda, bez ograničenja u količini.

3.3. Pravo na zaštitu osobnosti i osiguravanje tajnosti osobnih podataka

Sva prava na zaštitu osobnih podataka pripadaju jednako zatvoreniku kao i slobodnim osobama, bilo da je riječ o zaštiti podataka vezanim uz njihovo zdravstveno stanje, njihovim osobnim ili bilo kojim drugim tajnim podacima. Time se izbjegava stigmatizacija zatvorenika i članova njihovih obitelji, a istodobno ih se uvažava kao osobu sa dostojanstvom i pravom na rehabilitaciju.

Zatvorenik ima pravo odbiti susret s posjetiteljem te fotografiranje i snimanje.

3.4. Pravo na rad i izobrazbu

Opća deklaracija o ljudskim pravima[21] navodi da svaka osoba ima pravo na obrazovanje, isto treba biti usmjereno punom razvoju ljudske osobnosti i jačanju poštovanja ljudskih prava i temeljnih sloboda.

[19]Zakonu o izvršavanju kazne zatvora, članak 78., stavak 2. i 3.
[20] Pravilnik o standardima smještaja i prehrane zatvorenika, članak 7.
[21] Opća deklaracija o ljudskim pravima, članak 26. i 27.

Zatvori i kaznionice dužni su osigurati izobrazbu onim zatvorenicima koji je mogu koristiti, naročito zatvorenicima mlađe životne dobi, a sve s ciljem njihova lakšeg uključivanja u društvo nakon izdržavanja zatvorske kazne. Kada god je to moguće, potrebno je omogućiti zatvorenicima da održe ili povećaju svoje radne i intelektualne mogućnosti, kako bi se, po izlasku iz zatvora, lakše integrirali u društvo.

Svako kazneno tijelo mora omogućiti zatvorenicima zadovoljavanje njihovih potreba za obrazovanjem. Za nepismene zatvorenike moraju se organizirati programi osnovnog opismenjavanja. Zatvor ili drugo kazneno tijelo organizira osnovno školovanje zatvorenicima do 21. godine života, koji nemaju završenu osnovnu školu. Nakon završetka izobrazbe zatvoreniku se izdaje svjedodžba iz koje ne smije biti razvidno da je stečena u kaznenom tijelu. Troškove školovanja snosi kaznionica ili zatvor.

Prema Standardnim minimalnim pravilima za postupanje sa zatvorenicima[22] rad u kaznenim tijelima smatra se pozitivnom mjerom i ne smije se koristiti u svrhe kažnjavanja. Takav rad ne smije biti ponižavajućeg karaktera. Svi zatvorenici trebaju raditi u skladu sa svojim duševnim i tjelesnim sposobnostima. Zatvorenike je potrebno zaposliti u trajanju redovnog radnog dana i za njega moraju biti plaćeni. Rad bi trebao biti takav da poveća radne i ostale pozitivne mogućnost zatvorenika kako bi izlaskom iz zatvora ili kaznionice bio sposoban zarađivati za život.

Rad u kaznenim institucijama treba biti što sličniji radu u uvjetima izvan zatvora ili kaznionice.

Rad zatvorenika može se odvijati unutar zatvora ili kaznionice, ali jednako tako i izvan njega, u suradnji s privatnim poduzećima. Zatvorenici zarađuju svojim radom, te dio zarađenih sredstava mogu trošiti za svoje potrebe ili za potrebe svojih obitelji.

Prema Zakonu o izvršavanju kazne zatvora[23] zatvorenicima se omogućuje rad u skladu s njihovom naobrazbom i zdravstvenim mogućnostima. Uvjeti rada u kaznenim tijelima trebaju biti što sličniji radu na slobodi. Naknada za obavljeni rad iznosi 20% bruto osnovice za obračun plaća državnih službenika. Na naknadu se ne plaćaju porezi ni doprinosi. Ukoliko zatvorenik radi kod privatnog poslodavca, on mu utvrđuje plaću prema svojim uvjetima za isplatu plaća, tu naknadu isplaćuje na račun zatvora, a od isplaćene naknade 25% pripada

[22] Standardna minimalna pravila za postupanje sa zatvorenicima, pravila broj 71, i 72 i 76.
[23] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članci 80., 81., 84., 85., 87.

zatvoreniku. Naknada za rad kod privatnog poslodavca ne smije biti manja od 20% bruto osnovice za obračun plaća državnih službenika. Od svake zarađene naknade 30% se polaže na račun u banci kao zatvorenikova ušteđevina, dok mu se ostatak daje na raspolaganje u skladu s odredbama kućnog reda.

Zatvorenik stječe pravo na godišnji odmor nakon jedanaest mjeseci neprekidnog rada. Za vrijeme korištenja godišnjeg odmora isplaćuje mu se naknada za rad u visini prosječne naknade za rad ostvarene u posljednja tri mjeseca rada. Za vrijeme bolovanja zatvoreniku se isplaćuje naknada u visini 70% naknade za rad ostvarene u prethodnom mjesecu, osim ako je zatvorenik bolovanje uzrokovao namjernim ugrožavanjem svojeg zdravlja.

Kao i kod rada na slobodi, povreda radnih obveza je kažnjiva (kašnjenje na posao, neopravdano izbivanje s posla, napuštanje posla, nepoštivanje organizacije i načina rada…). U slučaju povrede radnih dužnosti, zaposleniku se može odbiti razmjerni dio naknade, prekinuti mu rad, preraspodijeliti ga na druge poslove i slično.

3.5. Pravo na stručnu pravnu pomoć

Prema Pravilu 93. Standardnih minimalnih pravila za postupanje sa zatvorenicima, svakom optuženiku, ali i zatvoreniku treba dopustiti da traži branitelja po službenoj dužnosti, odnosno da prima posjete svog odvjetnika u svezi s obranom. Treba mu omogućiti da pripremi i dostavi svom odvjetniku povjerljive informacije, te ukoliko je potrebno ustanova će zatvoreniku osigurati pribor za pisanje. Razgovori između optuženika i njegovog odvjetnika mogu se voditi uz prisutnost službenika pravosudne policije, no takav se razgovor ne smije nadzirati.

U zatvorskom sustavu Republike Hrvatske zatvorenici imaju pravo na pravnu pomoć radi zaštite svojih pravnih interesa. Uprava zatvora, kaznionice ili odgojnog zavoda mora osigurati službenika (pravnika) koji će zatvorenicima pružati besplatnu pravnu pomoć te prostorije u kojima zatvorenici imaju mogućnost pristupa pravnoj pomoći. Ukoliko zatvorenik ima pravo na besplatnu pravnu pomoć, o tome ga uprava zatvora treba obavijestiti. Ista je dužna osigurati da se sa svim oblicima komunikacije između zatvorenika i njihovih pravnih savjetnika ponaša kao s tajnima i povjerljivima, osim u slučajevima kada određene informacije mogu biti zatražene po nalogu suda.

U hrvatskom zatvorskom sustavu pravna sredstva za zaštitu prava zatvorenika su pritužba i žalba, a koje zatvorenici svakodnevno mogu uputiti zatvorskom osoblju, Središnjem uredu Uprave za zatvorski sustav i nadležnom sucu izvršenja. Pritužbe mogu biti usmene i pismene i ne smiju se cenzurirati, odnosno, svakom se zaposleniku mora osigurati povjerljivost. Na svaku pritužbu zatvoreniku se u za to predviđenom zakonskom roku treba dati odgovor. Zatvorenik se također može potužiti i tijelima državne vlasti, kao što su državno odvjetništvo, pučki pravobranitelj, ministarstva i dr.

Sudska je zaštita uvedena s ciljem dodatnog nadzora nad ostvarivanjem temeljnih ljudskih prava zatvorenika, odnosno radi jačanja pravne sigurnosti zatvorenika tijekom izvršavanja kazne.

3.6. Pravo na zdravstvenu zaštitu i zaštitu majčinstva

Međunarodni ugovor o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima[24] ustanovilo je da svaka osoba ima pravo uživati najbolje stanje tjelesnog i duševnog zdravlja koje može postići. To podrazumijeva i zatvorenike, uključujući i one osuđene na smrtnu kaznu, koji moraju uživati jednako pravo na zaštitu zdravlja kao i sve ostale osobe (u Republici Hrvatskoj smrtna je kazna ukinuta Božićnim Ustavom 1990. godine).

Standardna minimalna pravila za postupanje sa zatvorenicima[25] propisuju da svaka kaznena institucija treba raspolagati barem jednim liječnikom koji poznaje područje psihijatrije, te koji je u stanju postaviti dijagnozu i odrediti liječenje u slučaju dijagnosticirane duševne bolesti. Također propisuju obvezu kaznenog tijela da zatvoreniku osigura specijalistički pregled i liječenje u slučaju kada je to potrebno. Stomatološke usluge također su uključene u obvezni dio zdravstvene usluge koja zatvorenicima mora biti dostupna.

Zdravstvena zaštita u kaznenim tijelima treba biti organizirana najsličnije zdravstvenim uslugama u državi, ona treba biti kompatibilna sa nacionalnom zdravstvenom politikom. Zatvorenici ne smiju osjetiti nikakvu diskriminaciju u smislu zdravstvene zaštite.

Osobama koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora trebaju biti dostupne sve zdravstvene usluge jednako kao i osobama na slobodi.

[24]Međunarodni ugovor o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima, članak 12.
[25] Standardna minimalna pravila za postupanje sa zatvorenicima, članak 22.

Prema pravnim aktima Republike Hrvatske, svaki zatvor ili kaznionica treba imati barem jednog liječnika opće zdravstvene zaštite. Zatvori svakodnevno trebaju imati dostupnog liječnika, koji može reagirati u slučaju hitnih slučajeva. Ukoliko nije moguće organizirati liječnika u punom radnom vremenu, tada ga je potrebno organizirati u nepunom radnom vremenu. Osim usluga liječnika opće prakse, zatvorenicima trebaju biti dostupne stomatološke usluge. Liječnik će pregledati zatvorenika u najkraćem mogućem roku nakon prijama u zatvor, prilikom otpusta iz zatvora, te u svim ostalim slučajevima kada je to potrebno. Zatvorski liječnik treba dijagnosticirati fizička i psihička oboljenja, voditi brigu o liječenju, o rješavanju apstinencijskih simptoma (droga, alkohol), izolirati pacijenta koji je nositelj zaraza, voditi računa o tome da HIV pozitivni zatvorenici ne budu izolirani od ostalih samo radi tog razloga. Liječnik je dužan pridržavati se pravila medicinske povjerljivosti. Također, liječnik je dužan izvijestiti upravitelja u slučaju da je nekom zatvoreniku ozbiljnije narušeno zdravlje.

U slučaju da je zatvoreniku potrebna specijalistička terapija, potrebno ga je premjestiti u specijaliziranu instituciju ili civilnu bolnicu kako bi obavio potrebne pretrage i liječenje. Zatvorenik koji pati od ozbiljnih psihičkih bolesti ne izdržava kaznu u zatvoru ili kaznionici, već u posebnoj instituciji za mentalno bolesne osobe. Zatvori su dužni osigurati psihijatrijsku pomoć svim zatvorenicima kojima je ona potrebna.

Općom deklaracijom o ljudskim pravima[26] svakome su dostupna prava i slobode kao što su rasa, boja kože, spol, jezik, vjera, političko uvjerenje, porijeklo, imovina. Jedno od prava zaštićenih Općom deklaracijom o ljudskim pravima je i pravo na rođenje.

U Republici Hrvatskoj trudnim zatvorenicama osigurana je cjelovita zdravstvena zaštita u svezi s trudnoćom, porođajem i majčinstvom. Zatvorenicu trudnicu se šest tjedana prije poroda smješta na odjel za rodilje (osim u slučajevima kada liječnik procijeni da je potrebno ranije). Ako u zatvoru i drugom kaznenom tijelu ne postoji odjel za rodilje, tada će se trudnicu premjestiti u ono kazneno tijelo gdje on postoji ili u najbližu specijaliziranu zdravstvenu ustanovu.

Porod se odvija u specijaliziranoj zdravstvenoj ustanovi, a nakon rođenja djeteta, na zahtjev majke, nadležno tijelo može odlučiti da dijete ostaje s majkom do navršene treće godine života. Opremu za dijete, kao i zdravstvenu zaštitu djeteta osigurava kazneno tijelo.

[26] Opća deklaracija o ljudskim pravima, članak 2.

Zatvorenica trudnica i majka djeteta do treće godine ima pravo na tjedne posjete članova obitelji.

3.7. Pravo na komunikaciju s vanjskim svijetom

Opća deklaracija o ljudskim pravima[27] navodi da nitko ne smije biti izvrgnut samovoljnom miješanju u svoj privatni život, obitelj, dom ili dopisivanje.

Međunarodni ugovor o građanskim i političkim pravima[28] u svom članku 23.obrazlaže što je to obitelj i kakvu zaštitu ima pravo uživati. Tako propisuje da je obitelj prirodna i temeljna jedinica društva, te da ima pravo uživati zaštitu društva i države. Opisana prava se odnose i na zatvorenike.

Upravo s ciljem zaštite obitelji, Europski sud za ljudska prava presudio da zatvorenici imaju pravo sklapanja braka tijekom izdržavanja kazne. Presuda je izrečena 1979. godine.

Zatvaranjem osobe ne oduzima joj se pravo na obiteljski kontakt, odnosno na obiteljski život. Ograničenje prava na obiteljski život u slučaju zatvaranja direktno pogađa i članove obitelji koji nisu počinili kazneno djelo i zajamčena su im sva prava. Osobito je osjetljivo pitanje prava roditelja i djece na međusobnu vezu, a samim time i na obiteljski život. Zatvorena osoba ima pravo kontaktirati s obitelji, ali su ti kontakti ograničene prirode. Izolacija bi mogla znatno utjecati na reintegraciju zatvorenika u društvo, pa je stoga tijekom izdržavanja kazne zatvora dodir s vanjskim svijetom dopušteno ograničavati samo u onoj mjeri koja je potrebna za očuvanje sigurnosti zatvorenika i zatvora, sprječavanje počinjenja kaznenih djela i zaštitu žrtava kaznenih djela.

Pravo na vezu s vanjskim svijetom obuhvaća:

- pravo na slobodnu i nekontroliranu komunikaciju zatvorenika tijekom posjeta te pravo na telefoniranje i slobodno dopisivanje (ta se prava mogu samo iznimno ograničiti, ali ne i ukinuti),
- pravo na izvješća o događanjima u vlastitoj obitelji,
- pravo na sudjelovanje u svim važnijim obiteljskim događanjima,

[27] Opća deklaracija o ljudskim pravima, članak 12.
[28] Međunarodni ugovor o građanskim i političkim pravima, članak 23.

- pravo na praćenje događanja u vanjskom svijetu (podrazumijeva primanje dnevnih novina, knjiga i drugih izvora).

Upravitelj kaznionice ili zatvora može zatvoreniku odobriti izvanredni izlazak zbog:

- nazočnosti pokopu člana obitelji,
- posjete teško bolesnom članu obitelji,
- rođenja, krštenja i vjenčanja u obitelji,
- odlaska na sud ili tijelo uprave zbog sudskog ili upravnog postupka radi ostvarenja pravnih interesa,
- radi obavljanja neodgodivog i važnog posla kojeg osim zatvorenika nitko drugi ne može obaviti i
- ispunjavanja obveza utvrđenih programom izvršavanja.

Izvanredni se izlasci odobravaju u trajanju do pet dana u kalendarskoj godini, u pravilu na trošak zatvorenika, a mogu biti pod nadzorom i bez nadzora službenika pravosudne policije.

Zatvorenicima je dopuštena komunikacija pismima, telefonom ili na drugi primjeren način s njihovim obiteljima, drugim osobama, te je dopušteno primati posjete tih osoba. Jednaka pravila komunikacije vrijede i za predstavnike organizacija s kojima zatvorenik ima potrebu komunicirati.

Zakon o izvršavanju kazne zatvora[29] dopušta zatvoreniku pravo na posjete članova obitelji minimalno dva puta mjesečno i blagdanom u trajanju najmanje jedan sat. Maloljetna djeca (djeca do 14 godina u pratnji odrasle osobe člana obitelji ili skrbnika) mogu posjećivati roditelja zatvorenika svaki tjedan i blagdanom. Po posebnom odobrenju upravitelja zatvora, zatvorenika mogu posjećivati i druge osobe.

Ukoliko postoji sigurnosni rizik odvijanja posjeta, upravitelj može uskratiti posjet zatvoreniku ili zatvorenicima. U slučaju sumnje na zlouporabu, upravitelj može uskratiti i posjete odvjetnika, o čemu mora obavijestiti zatvorenika i obrazložiti mu razloge uskraćivanja posjeta.

[29]Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 117., stavak 1. i 2.

Posjete smiju biti nadzirane, ukoliko to zahtijevaju sigurnosni razlozi, osim posjeta odvjetnika koji se ne nadzire. Posjetitelje zatvora i drugog kaznenog tijela smije se pretražiti, kao i njihove osobne stvari.

Sukladno Zakonu o izvršavanju kazne zatvora[30], zatvorenik ima pravo na neograničeno dopisivanje, čiji trošak sam snosi. U zatvorima, zatvorenim kaznionicama i zatvorenim odjelima kaznionica sadržaj pisama se nadzire, osim u slučaju dopisivanja s odvjetnikom, tijelima državne vlasti i s međunarodnim organizacijama za zaštitu ljudskih prava, kada se sadržaj pisama ne nadzire.

Zatvorenik ima pravo i na telefonske razgovore, najčešće o vlastitom trošku, prema popisu telefonskih brojeva koje je kazneno tijelo odobrilo. Telefonirati se smije u skladu s kućnim redom zatvora ili kaznionice, odnosno u točno predviđenom vremenu. U zatvorima, zatvorenim kaznionicama i zatvorenim odjelima razgovori se nadziru, dok se u otvorenim tipovima kaznionica smije, ali ne mora nadzirati razgovor. Razgovori s odvjetnikom ili institucijama za zaštitu ljudskih prava uvijek se obavljaju bez nadzora.

U zatvorima i kaznionicama zatvorenicima se ne dopušta korištenje prijenosnih uređaja za komunikaciju.

3.8. Pravo na vlastito mišljenje, uvjerenje i vjeroispovijest

Sukladno Općoj deklaraciji o ljudskim pravima[31] svatko ima pravo na slobodu misli, savjesti i vjere. Svatko ima pravo prakticirati svoju vjeru učenjem, obredima i sličnim načinima.

O pravu na slobodu misli, savjesti i vjere govori Međunarodni ugovor o građanskim i političkim pravima svojim člankom 18 (1).

Standardna minimalna pravila za postupanje sa zatvorenicima[32] napominju važnost poštivanja slobode i prava zatvorenika na mišljenje, uvjerenje i vjeroispovijest. U istima stoji da se zatvorski život mora organizirati na način da dozvoljava iskazivanje vjeroispovijesti i vjerovanja. Jednako tako stoji da se, kad god je to moguće, omogući zatvorenicima prisustvovanje vjerskim obredima, posjedovanje vjerskih knjiga i slično. Zatvorenike se ne

[30] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 124. i 125.
[31] Opća deklaracija o ljudskim pravima, članak 18.
[32] Standardna minimalna pravila za postupanje sa zatvorenicima, pravila broj 41. i 42.

smije prisiljavati da budu nazočni i da sudjeluju u vjerskim obredima, ukoliko sami za to ne iskažu interes.

Zakon o izvršavanju kazne zatvora jednako propisuje pravo na vlastito mišljenje, uvjerenje i vjeroispovijest. Dodatno nalaže zatvorima i drugim kazneni tijelima da su dužni najmanje jednom tjedno u svojim prostorijama osigurati prostor i vrijeme za posjet i obred vjerskih službenika. Samo kada je to nužno za osiguranje sigurnosti i reda, upravitelj može privremeno isključiti zatvorenika iz sudjelovanja u vjerskom obredu.

3.9. Ostala prava zatvorenika

Zatvorenicama pripadaju i prava koja nisu opisana u prethodnim poglavljima. Popis i pojašnjenje ostalih prava slijedi u nastavku ovog poglavlja.

3.9.1. Prikladna odjeća i obuća

Zatvorenicima koji nemaju prikladnu odjeću, kaznena institucija treba osigurati odjeću ovisno o aktualnim vremenskim uvjetima. Ta odjeća ne smije zatvorenika ponižavati, mora biti u dobrom stanju i mora se zamijeniti kada je potrebno. Kada su zatvorenici dobili dopuštenje za izlazak izvan zatvora, od njih se ne smije zahtijevati nošenje odjeće koja će ih predstaviti kao zatvorenike. Sukladno Zakonu o izvršavanju kazne zatvora[33], zatvorenik ima pravo nositi vlastitu odjeću i obuću te koristiti vlastitu posteljinu, ukoliko to želi. Upravitelj zatvora smije ograničiti uporabu vlastite odjeće, obuće ili posteljine, samo onda kada je to opravdano iz sigurnosnih ili higijenskih razloga.

3.9.2. Tjelovježba, zabava i rekreacija

Zatvorenici imaju pravo na tjelovježbu, rekreaciju i zabavu. Poticanje tjelesne spreme, omogućavanje odgovarajućih rekreacijskih aktivnosti sastavni su dio kućnog reda zatvora. U tu svrhu, uprave zatvora trebaju nabaviti odgovarajuću opremu. Kada su povoljni uvjeti, zatvorenicima treba biti omogućena tjelovježba na svježem zraku, a kada, uslijed nepovoljnih vremenskih uvjeta to nije moguće, za održavanje rekreacijskih aktivnosti potrebno je osigurati drugi primjeren prostor. Zatvorenici sportske aktivnosti mogu obavljati zajedno i na taj se način družiti.

[33]Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 77., stavak 2.

Osim sportskim aktivnostima, zatvorenici se smiju baviti raznim hobijima i igrama. Zakon o izvršavanju kazne zatvora[34] naglašava važnost smislenog i sadržajnog organiziranja slobodnog vremena zatvorenika. U slobodno vrijeme zatvorenika organiziraju se razne likovne, tehničke, glazbene, dramske, informatičke i slične radionice. Osim aktivnosti u organizaciji zatvora, kada je to moguće i kada ne narušava sigurnost i mir ostalih zatvorenika, zatvorenici se mogu izabrati i baviti se nekim vlastitim hobijem, o vlastitom trošku.

Zatvor i drugo kazneno tijelo treba imati knjižnicu koja je opremljena dovoljnim brojem knjiga iz različitih područja, a ukoliko nije moguće da zatvor sam organizira knjižnicu, tada se posudba knjiga obavlja u obližnjoj knjižnici. Zatvorenici mogu knjige, časopise, novine nabavljati iz vlastitih sredstava po vlastitom izoru.

Najmanje jednom u tri mjeseca, zatvor je dužan organizirati sportska natjecanja, predavanja, priredbe i slične sadržaje. Također, zatvor treba organizirati prostor i vrijeme za praćenje radijskog i televizijskog programa, koji će biti dostupno zatvorenicima, osim onima kojima je odlukom upravitelja zabranjeno radi održavanja reda i sigurnosti.

Zakon o izvršavanju kazne zatvora[35] regulira postupanje sa stvarima koje su nastale u slobodno vrijeme zatvorenika, kao rezultat bavljenja nekim hobijem ili zanimanjem, a on kaže: „Stvar ili drugo djelo zatvorenika nastalo u slobodno vrijeme po naknadi troškova izrade zatvorenikovo je vlasništvo. Tako nastala djela mogu postati vlasništvo kaznionice, odnosno zatvora samo uz suglasnost zatvorenika i nakon isplate naknade njegovih troškova nabave materijala. Kaznionica, odnosno zatvor organizirat će jedanput godišnje izložbu i prodaju stvari nastalih u slobodno vrijeme, uz pristanak zatvorenika autora.“ Ovim člankom štiti se pravo vlasništva zatvorenika nad stvarima koje su izradili u svoje slobodno vrijeme.

3.9.3. Vjenčanje i glasovanje na izborima

U nekim zemljama pravo glasa imaju samo neosuđeni zatvorenici, u nekima svi imaju pravo glasa. Neke zemlje ne dopuštaju glasovanje na izborima niti osobama koje se nalaze u pritvoru, niti onima koji su izdržali svoju kaznu.

[34] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 96.
[35] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 102.

Novinari BBC-a 2012. godine napravili su analizu europskih zemalja[36] u kojima zatvorenici imaju pravo glasa. Tako u Velikoj Britaniji, Armeniji, Bugarskoj, Estoniji, Gruziji i Rusiji zatvorenici ne mogu glasovati na izborima. Prema pisanju BBC-a, u nekim bivšim komunističkim zemljema na snazi su najliberalniji zakoni, pa tako u Bosni i Hercegovini i Albaniji zatvorenici, bez obzira na djelo koje su počinili, mogu birati vlast u svojoj zemlji.

Pravo glasovanja na izborima imaju i zatvorenici u Češkoj, Danskoj, Finskoj, Irskoj, Litvi, Latviji, Makedoniji Crnoj Gori, Španjolskoj, Švedskoj, Švicarskoj i Ukrajini.

Na Cipru i u Rumunjskoj sud odlučuje o pravu glasa zatvorenika, dok na Malti mogu glasovati samo zatvorenici osuđeni na kaznu zatvora manju od jedne godine.

U Francuskoj, kao i u Luksemburgu, Nizozemskoj i Švedskoj glasovanje zatvorenika ovisi o vrsti kaznenih djela koja su počinili. U Njemačkoj, Norveškoj i Portugalu zatvorenici ne mogu glasovati ako su počinilli kaznena djela protiv države i demokratskog poretka.

U Grčkoj i Italiji ne mogu glasovati zatvorenici osuđeni na doživotne kazne zatvora, dok u Poljskoj sud može zabraniti glasovanje osobi iako je izdržala kaznu zatvora. U Monacu i Moldaviji sud odlučuje hoće li zatvorenici glagovati ili ne.

U hrvatskom pravosudnom sustavu zatvorenicima pripada pravo vjenčati se u zatvoru. Jednako tako, lišavanje slobode ne uskraćuje im pravo glasovanja na općim izborima, odnosno, zatvorenici imaju pravo glasovanja na parlamentarnim izborima i na izborima za predsjednika.

3.9.4. Prava zatvorenika prilikom sprovođenja

Premještaj zatvorenika, u slučaju potrebe za istim (na primjer zbog odlaska u bolnicu ili u drugi zatvor) treba se organizirati na način da se zatvorenik u najmanjoj mogućoj mjeri izlaže pogledima drugih građana. Prijevoz se mora vršiti prijevoznim sredstvima koji zatvorenika ni na koji način neće izložiti fizičkoj patnji ili poniženju.

[36] http://www.klix.ba/vijesti/svijet/u-kojim-zemljama-osim-bih-zatvorenici-mogu-glasati/121123016;15. siječnja 2016. godine, 17,26 sati

3.9.5. Prava stranih državljana

Zatvorenici strani državljani moraju odmah, po prijemu u zatvor, biti obaviješteni o njihovu pravu da kontaktiraju s diplomatskim ili konzularnim predstavnikom svoje zemlje. Ovo pravo sadržano je u Standardna minimalna pravila za postupanje sa zatvorenicima[37] i u Zakonu o izvršavanju kazne zatvora[38].

Strani su državljani posebno osjetljiva kategorija zatvorenika i zbog zaštite njihovih specifičnih interesa i potreba imaju pravo kontakta s diplomatskim, odnosno konzularnim predstavnikom svoje zemlje ili države koja štiti njegova prava. Ti se kontakti ne nadziru. Jednako tako stranim se državljanima omogućuje prijenos izvršavanja kazne u matičnu državu, na molbu zatvorenika.

3.9.6. Pravo na obavijest o smrti, bolesti i premještaju

U slučaju smrti, teže bolesti ili premještanju zatvorenika, uprava zatvora i druge kaznene institucije dužna je obavijestiti supružnika ili člana obitelji, kojega je zatvorenik odredio. Jednako tako, zatvorenika se mora obavijestiti o smrti, težoj bolesti nekog od članova bliže obitelji.

Zatvoreniku se, kad god je to moguće, treba dopustiti da posjeti bolesnog člana obitelji, da vidi preminulog, bilo pod pratnjom ili samostalno.

[37] Standardna minimalna pravila za postupanje sa zatvorenicima, pravilo broj 38.
[38] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak. 14. stavak 2.

4. POJEDINAČNI PROGRAM IZVRŠAVANJA KAZNE ZATVORA

Pojedinačni program izvršavanja kazne zatvora upravitelj zatvora ili kaznionice donosi za svakog zatvorenika pojedinačno, s ciljem ispunjavanja svrhe izvršavanja kazne zatvora.

Pojedinačnim se programom utvrđuje smještaj zatvorenika na odjel, rad, korištenje slobodnog vremena, posebni postupci kao što su obvezno liječenje od ovisnosti, socijalna, psihološka i psihijatrijska pomoć, skupni i pojedinačni rad, zatim strukovno usavršavanje i izobrazba zatvorenika, dodir s vanjskim svijetom, stečene pogodnosti, posebne mjere sigurnosti i na kraju, program pripreme za otpust te pomoći nakon otpusta.

Program izvršavanja kazne zatvora se mijenja u skladu sa zatvorenikovim ponašanjem i okolnostima koje mogu nastupiti tijekom izvršavanja kazne zatvora. Zatvorenik aktivno sudjeluje u programu.

4.1. Pogodnosti

Na temelju procjene uspješnosti provedbe pojedinačnog programa izvršavanja kazne zatvora, zatvorenik tijekom izdržavanja kazne zatvora može steći različite pogodnosti, a koje se sastoje od:

- Ublažavanja uvjeta unutar kaznionice ili zatvora i
- Češćih dodira s vanjskim svijetom

Zakon o izvršavanju kazne zatvora[39] propisao je vrste pogodnosti. Pogodnosti ublažavanja unutar kaznionice ili zatvora su:

1) korištenje vlastitoga televizijskog prijamnika,
2) samostalna priprava hrane i napitka,
3) uređenje životnog prostora osobnim stvarima,
4) češće primanje paketa i paketa u većoj težini,
5) slobodno raspolaganje određenim novčanim iznosom s pologa unutar kaznionice, odnosno zatvora,
6) nagrađivanje novčani ili u stvarima,

[39] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 130.st.1. i st.2

7) nezaključavanje prostorija za smještaj ili boravak zatvorenika,
8) produljeni boravak u zajedničkim prostorijama,
9) korištenje godišnjeg odmora ili dijela godišnjeg odmora u poluotvorenom ili otvorenom dijelu kaznionice, odnosno zatvora
10) produljeni boravak na zraku
11) raspored u odjel s blažim uvjetima izdržavanja kazne iste kaznionice, odnosno zatvora.

Pogodnosti češćih dodira s vanjskim svijetom jesu:

1) češći i dulji posjeti obitelji i trećih osoba s nadzorom ili bez nadzora u kaznionici, odnosno zatvoru,
2) telefoniranje bez nadzora,
3) boravak s bračnim ili izvanbračnim drugom u posebnoj prostoriji bez nadzora,
4) izlazak radi izvršavanja posebnog programa koji se provodi u zajednici,
5) izlazak s posjetiteljem u mjesto u kojem se nalazi kaznionica, odnosno zatvor u skladu s kućnim redom u trajanju od dva do osam sati,
6) izlazak bez posjeta u mjesto u kojem se nalazi kaznionica, odnosno zatvor ili drugo mjesto u skladu s kućnim redom u trajanju od dva do četiri sata,
7) izlazak u mjesto prebivališta, odnosno boravišta ili drugo mjesto, ili izlazak radi posjeta članovima obitelji ili drugoj osobi u ukupnom trajanju do 120 sati mjesečno, a u mjesecima u kojima su blagdani, do 144 sata
8) korištenje godišnjeg odmora ili dijela godišnjeg odmora u mjestu prebivališta, odnosno boravišta ili drugom mjestu.

4.2. Obaveze zatvorenika

Tijekom izdržavanja kazne zatvora, svaki se zatvorenik mora ponašati u skladu sa Zakonom o izvršavanju kazne zatvora i propisima donesenim na temelju tog Zakona i kućnim redom kaznionice, odnosno zatvora te izvršavati naredbe ovlaštenih službenih osoba.

Obaveze zatvorenika jesu:

- čišćenje i održavanje prostorija u kojima borave te drugih prostora kaznionice ili zatvora u trajanju do dva sata na dan bez naknade,
- održavanje osobne higijene, čistoće rublja te odjeće, obuće i posteljine.

Zatvorenik je dužan držati se uputa liječnika i poduzimati mjere u svrhu vlastitog liječenja i sprječavanja širenja zaraznih bolesti i zaštite zdravlja. U svrhu održavanja higijene dužan je poštivati upute ovlaštene osobe medicinske struke.

Prema pravilima medicinske struke, zatvorenik je dužan u svako doba pristupiti testiranju na psihoaktivna sredstva, alkohol i zarazne bolesti.

Zatvorenik je dužan nadoknaditi materijalnu štetu koju je počinio stegovnim prijestupom.

Zatvorenik koji se ponaša suprotno propisima o izvršavanju kazne zatvora čini stegovni prijestup, a koji može biti lakši i teži.

Zakon o izvršavanju kazne zatvora[40] taksativno nabraja lakše i teže stegovne prijestupe, dok su u članku 146. istoga Zakona[41] propisane slijedeće stegovne mjere:

1) ukor,
2) ograničenje ili privremena uskrata raspolaganja novcem u kaznionici, odnosno zatvoru do tri mjeseca,
3) uskrata pojedinih ili svih pogodnosti iz članka 130. ovoga Zakona do tri mjeseca protekom kojega roka se pogodnosti mogu odobravati postupno ovisno o uspješnosti u provođenju programa izvršavanja,
4) upućivanje u samicu do dvadeset i jedan dan u slobodno vrijeme ili tijekom cijeloga dana i noći.

[40] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 145.st.2. i st.3.
[41] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 146.st.1. i st.2.

5. OSIGURANJE ZATVORENIKA

Osiguranje zatvorenika mora se organizirati na način koji će biti najmanje ograničavajući za zatvorenike, no uvažavajući rizike mogućeg bijega zatvorenika, njihovog samoozljeđivanja ili ozljeđivanja drugih.

Osim tehničkih sredstava i fizičkih prepreka, sigurnost zatvora održavaju i čuvari. Pri samom prijemu u zatvor i drugo kazneno tijelo procjenjuje se rizik koji bi nastao uslijed bijega zatvorenika te rizik da će zatvorenik pokušati bijeg. Ovisno o procijenjenom stupnju rizika, zatvorenik se prikladno smješta. Procjena ranije spomenutih rizika obavlja se u intervalima tijekom čitavog boravka zatvorenika u zatvoru.

Sukladno Zakonu o izvršavanju kazne zatvora[42] prema zatvoreniku koji ugrožava red i sigurnost ili prijeti ugrožavanju reda i sigurnosti provode se posebne mjere održavanja reda i sigurnosti, a to su:

- pojačani nadzor,
- oduzimanje i privremeno zadržavanje stvari čije je držanje inače dopušteno,
- odvajanje od ostalih zatvorenika,
- smještaj u posebno osiguranu prostoriju bez opasnih stvari,
- smještaj na odjel pojačanog nadzora,
- vezanje ruku, a po potrebi i nogu lisicama ili remenjem,
- osamljenje.

Posebno mjere održavanja reda i sigurnosti primjenjuju se u iznimnim okolnostima i one se primjenjuju prema pojedincima, nikako ne prema grupi.

[42]Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 135, stavak 1. i 2.

5.1. Primjena sredstava prisile

Opća deklaracija o ljudskim pravima[43]nalaže da nitko ne smije biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju.

Sukladno Zakonu o izvršavanju kazne zatvora[44], sredstva prisile mogu se primijeniti samo kad je to nužno. Nužnim se smatra namjera da se spriječi bijeg zatvorenika, da se onemogući tjelesni napad na druge osobe, da se onemogući nanošenje ozljeda drugim osobama, samoozljeđivanje, namjerno prouzrokovanje materijalne štete ili radi savladavanja otpora zatvorenika.

Člankom 142. Zakona o izvršavanju kazne zatvora[45], kao i u Pravilnikom o načinu primjene sredstava prisile[46] predviđena su sredstva prisile i to:

- zahvati za provođenje i tehnike obrane,
- palica,
- raspršivač s dopuštenim neškodljivim tvarima,
- električni paralizator,
- mlazovi s vodom,
- podražavajuća kemijska sredstva,
- vatreno oružje.

Odabir sredstva prisile ovisi o jačini prijetnje, uvijek se odabire ono koje najmanje ugrožava zdravlje i život pojedinca, ali ujedno i ono kojim se može svladati otpor.

Nakon primjene sredstva prisile, zatvorenika mora pregledati liječnik odmah te nakon dvanaest sati od primjene sredstava prisile. O razlozima, vrsti primijenjenih sredstava prisile i osobama nad kojima je sila primijenjena, službenik pravosudne policije mora sastaviti pisano izvješće.

43 Opća deklaracija o ljudskim pravima, članak 5.

44 Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 141.

45 Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 142., stavak 1.i 2.

46 Pravilnik o načinu primjene sredstava prisile, Ministarstvo pravosuđa, NN 48/09 (od 29.01.2009.), NN 66/10 (od 10.05.2010.)., članak 5. – 8.

6. SLUŽBENICI ZATVORSKOG SUSTAVA

Obavljanje poslova izvršavanje kazne zatvora zahtijeva posebna, sasvim specifična znanja i vještine koja su po kombinatorici visoke razine poznavanja relevantnih propisa, penologije, kriminologije, kriminalistike i osobito komunikacijskih vještina karakteristična za zatvorski sustav, a zbog čega je nužno osigurani dovoljan broj stručno osposobljenih izvršitelja u svim segmentima izvršavanja kazne zatvora.

Glavna svrha izvršavanja kazne zatvora, kao što je već istaknuto na samom početku ovog rada, jest da se osoba koja se nalazi na izdržavanju kazne zatvora (zatvorenik) osposobi za život na slobodi u skladu sa zakonom i društvenim pravilima, zbog čega je i cjelokupan tretman zatvorenika, odnosno svi postupci usmjereni prema istima, u svrhu njihove resocijalizacije.

Stoga u odjelima tretmana poslove obavljaju stručnjaci društvenih struka, psiholozi, socijalni pedagozi, pedagozi, socijalni radnici, liječnici i drugi stručnjaci koji provode razne opće i pojedinačne programe, vode razne intervjue i razgovore sa zatvorenicima, pomažu im u rješavanju socijalnih, osobnih i ostalih problema te su im uvijek na raspolaganju.

Službenici Odjela osiguranja, uz poslove osiguravanja kaznenih tijela, osoba i imovine, održavaju unutarnji red, nadziru i sprovode zatvorenike, ali i sudjeluju u provedbi pojedinačnog programa izvršavanja kazne zatvora.

Pravo na rad i strukovnu izobrazbu jedno je od temeljnih prava zatvorenika, a ujedno je i jedan od temeljnih elemenata pojedinačnog programa izvršavanja kazne zatvora. Zatvoreniku se omogućuje rad u skladu s njegovim zdravstvenim sposobnostima, stečenim znanjima te mogućnostima kaznenog tijela. Istoga se potiče na rad, radi održavanja i stjecanja stručnog znanja i iskustva, njegova osposobljavanja te radi tjelesnih i društvenih potreba. U postizanju svrhe izvršavanja kazne zatvora na osposobljavanju zatvorenika za rad, organizaciji i nadzoru istih rade strukovni učitelji koji su raznih struka, ovisno o poslovima koji se obavljaju u pojedinom kaznenom tijelu.

Zbog svega navedenog, Zatvorska uprava mora pažljivo birati svoje osoblje. U zatvorima trebaju raditi muškarci i žene. Humano i profesionalno osoblje značajno pridonosi kvaliteti organizacije i rada zatvora. Prema Standardnim minimalnim pravilima za postupanje

sa zatvorenicima[47], osoblje mora imati određenu razinu inteligencije i obrazovanja, te se uvijek mora ponašati prema zatvorenicima na način da svojim primjerom pozitivno utječe na ponašanje zatvorenika i izazove njihovo poštovanje.

Upravljanje zatvorima treba se odvijati unutar visokih etičkih standarda. Upravo je odnos među zatvorenicima i osobljem ključ dobrog upravljanja zatvorima. Rad u zatvoru iznimno je zahtjevan, jer on podrazumijeva rad s osobama lišenim slobode, među kojima ima onih koji su mentalno poremećeni, ovisni o opijatima, nerijetko agresivni, često pripadnici marginaliziranih društvenih skupina.

U Priručniku za osoblje zatvora pod nazivom Ljudska prava u upravljanju zatvorima i kaznionicama, priručnik za osoblje zatvora[48] jasno je opisana uloga zatvorskog osoblja. Osnovna uloga jest:

- odnositi se prema zatvorenicima na pristojan, human i pravedan način,
- brinuti se da su zatvorenici sigurni,
- brinuti se da zatvorenici ne mogu pobjeći iz zatvora,
- brinuti se da u zatvoru vlada red i mir,
- omogućiti zatvorenicima da njihovo vrijeme provedeno u zatvoru koriste na pozitivan način, s ciljem da se, nakon izlaska iz zatvora, mogu uklopiti u društvenu zajednicu.

Prema svim zatvorenicima, bez obzira na djelo koje su počinili, treba se odnositi s poštovanjem. Zaposlenici zatvora ili kaznionice moraju posjedovati osobne kvalitete i tehničke vještine, koje će im omogućiti da rade sa zatvorenicima na čovječan i pravedan način.

[47]Standardna minimalna pravila za postupanje sa zatvorenicima, pravilo broj 48.
[48]CoyleAndrew, Ljudska prava u upravljanju zatvorima i kaznionicama, priručnik za osoblje zatvora, stranica 13.

6.1. Poslovi pravosudne policije

Pravilnik o načinu obavljanja poslova odjela osiguranja u kaznionicama i zatvorima[49]predviđa sljedeće poslove pravosudne policije:

- dežurstvo,
- vanjsko i unutarnje osiguranje,
- pretraga,
- sprovođenje.

Dežurstvo podrazumijeva praćenje i nadzor nad poslovima iz djelokruga odjela osiguranja, koordinaciju unutarnjeg i vanjskog osiguranja, praćenje pridržavanja obveza i zabrana koje vrijede za službenike odjela osiguranja.

Vanjsko osiguranje odnosi se na nadzor i zaštitu zatvorenika, kaznenih tijela i imovine. Obavlja se u pokretu, na mjestu, ophodnjom ili na drugi način predviđen planom osiguranja, a obavlja ga službenik pravosudne policije koji je naoružan i opremljen drugom opremom predviđenom planom osiguranja. Unutarnje osiguranje podrazumijeva nadzor nad zatvorenicima u kaznenoj instituciji, održavanje reda među zatvorenicima, zaštitu službenika i zaposlenika, posjetitelja i imovine.

Pretraga se odnosi na pretragu osoba (zatvorenika, službenika i posjetitelja), stvari, prostorija, i vozila koja ulaze ili izlaze iz kaznionice ili zatvora.

Sprovođenje je odvođenje ili dovođenje zatvorenika iz kaznenog tijela, odnosno u kazneno tijelo, obavljaju ga službenici pravosudne policije temeljem naloga za sprovođenje. Nalog sadrži informaciju o potrebi za naoružanjem i drugom opremom prilikom sprovođenja. Sprovođenje se može obavljati pješice, službenim vozilom ili sredstvima javnog prijevoza.

[49] Pravilnik o načinu obavljanja poslova odjela osiguranja u kaznionicama i zatvorima,članak 6.

7. MUČENJE I ZLOSTAVLJANJE ZATVORENIKA

Opća deklaracija o ljudskim pravima[50] kaže da nitko neće biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju.

Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka[51] „torturom“ karakterizira svaku radnju kojom se osobi namjerno nanosi bol ili teška tjelesna ili duševna patnja, da bi se od nje ili neke treće osobe dobilo priznanje ili obavijesti, da bi se osoba kaznila ili zastrašila ili da bi se na nju izvršio pritisak, a tu bol ili patnje nanosi službena osoba ili bilo koja osoba koja djeluje u službenom svojstvu.

Priručnik za zatvorsko osoblje naziva „Ljudska prava u upravljanju zatvorima i kaznionicama“, naglašava da niti u jednom međunarodnom dokumentu ne postoji dvojba oko toga jesu li mučenja i zlostavljanja dopuštena. Mučenjem se smatra svaki čin nanošenja boli ili patnje, fizičke ili psihičke, nekoj drugoj osobi. Mučenja i zlostavljanja nisu dopuštena.

Zabrana mučenja vrijedi i za situacije u kojima se pokušava iznuditi priznanje osoba koje su pod istragom ili su svjedoci. Nije dopušteno iznuđivanje priznanja mučenjem.

Postupanje s nasilnim zatvorenicima treba biti odlučno, no ne i okrutno. Za okrutnost ne postoji opravdanje.

Nerijetko su zatvorenici izloženi seksualnom nasilju, od strane drugih zatvorenika, ili, rjeđe, ali se događa, od strane osoblja. Odgovornost je zatvorske uprave da osigura da zatvorenici ne budu izloženi seksualnom nasilju, što zbog fizičke i psihičke boli koja im se takvim činom nanosi, tako i zbog toga što takvo seksualno činjenje povećava opasnost od prijenosa zaraznih bolesti među zatvorenicima.

U hrvatskom pravu zabrana mučenja regulirana je člankom 9. Zakona o izvršavanju kazne zatvora[52] koji kaže da se kazna zatvora izvršava se na način kojim se ne ugrožava dostojanstvo zatvorenika, te da su zabranjeni i kažnjivi postupci kojima se zatvorenika podvrgava bilo kakvu obliku mučenja, zlostavljanja ili ponižavanja, te liječničkim ili znanstvenim pokusima.

[50]Opća deklaracija o ljudskim pravima,članak 5.
[51]Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka, Rezolucija Opće skupštine Ujedinjenih naroda39/46, usvojena 10. prosinca 1984., članak 1., stavak 1.
[52] Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 9.

8. OBLICI NADZORA NAD ZAŠTITOM PRAVA ZATVORENIKA

Prema Zakonu o izvršavanju kazne zatvora[53], neposredni sudski nadzor obavlja sudac izvršenja. On nadzire zakonitost u postupku izvršavanja kazne zatvora te osigurava ravnopravnost i jednakost zatvorenika pred zakonom. Zatvorenik može podnijeti zahtjev za sudsku zaštitu sucu izvršenja protiv postupka ili odluke kojom ga se nezakonito prikraćuje ili ograničava u nekom pravu.

Ustavni sud Republike Hrvatske također obavlja posredni oblik sudskog nadzora nad izvršenjem kazne zatvora i poštivanjem prava zatvorenika i to kroz odluke kojima se utvrđuje povreda ustavnog prava na čovječno postupanje i poštivanje dostojanstva, a koja su zajamčena Ustavom Republike Hrvatske[54].

Izvansudski nazor nad izvršavanjem kazne zatvora u Republici Hrvatskoj provodi Središnji ured Uprave za zatvorski sustav, kao inspekcijski i upravni. Pučki pravobranitelj također u svakom trenutku može pregledati sva kaznena tijela i primati pritužbe, odnosno sačiniti izvješće o kršenju ljudskih prava.

Najvažnije izvansudsko međunarodno tijelo koje vrši nadzor nad postupanjem prema zatvorenicima je Europski odbor za sprječavanje mučenja – CPT dok je međunarodno sudsko tijelo za zaštitu istih Europski sud za ljudska prava. On odlučuje o zahtjevu fizičke osobe, nevladine organizacije ili skupine koja tvrdi da su povrijeđena njena prava priznata Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i sloboda.

Europskom konvencijom o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja[55] donesena je odluka o osnivanju odbora za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, koji djeluje pod nazivom **European Committee for the preventiono of torture andinhuman or degrading treatment or punishment***, hrv. Europski odbor za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja* (dalje u tekstu: **CPT**).

[53]Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 42., stavak 1.
[54]Ustav Republike Hrvatske, članak 25.
[55]Europska konvencija o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, usvojena 1987. godine

CPT obavlja nadzor nad kaznenim institucijama kako bi ocijenio na koji se način postupa sa zatvorenicima. Bira se od strane Odbora ministara Vijeća Europe i to po jedan član za svaku državu članicu, a sastavljen je od neovisnih i nepristranih stručnjaka s različitim iskustvom i obrazovanjem (liječnici, pravnici, specijalisti iz područja policijskih i zatvorskih područja i slično). Izaslanstva koja vrše nadzor imaju neograničen pristup svim mjestima na kojima se nalaze osobe lišene slobode te neograničeno pravo kretanja unutar kaznenih institucija kao i pravo razgovora sa osobama lišenima slobode.

Važan sudionik na području zaštite protiv mučenja i nečovječnog ponašanja je i **Association for the prevention of torture**, *hrv. Udruženje za sprječavanje mučenja* (dalje u tekstu: **APT**), međunarodna nevladina organizacija sa sjedištem u Ženevi, osnovana 1977. godine. APT je usmjeren na sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih i ponižavajućih postupanja, a smatra da se prevencija torture najbolje postiže učinkovitim nadzorom, kvalitetnim pravnim aktima i političkim djelovanjima, odlučnošću i zajedničkim nastupanjem međunarodnih i nacionalnih sudionika. APT ima za cilj poticanje donošenja i poštivanja pravnih normi i standarda koji zabranjuju mučenje, te uspostavljanje preventivnih kontrolnih mehanizama kao što su redovite posjete pritvorskim mjestima od strane neovisnih stručnjaka. APT ima konzultativnu ulogu pri odlukama kojima je cilj prevencija torture, a donose je Ujedinjeni narodi, Organizacija američkih država, Vijeće Europe, Afrička komisija za ljudska i prava i druge.

9. STANJE U ZATVORSKOM SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE

Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda[56] za 2014. godinu, koje je zadnje javno dostupno, sadrži osnovne pokazatelje o brojnom stanju zatvora, kaznionica i drugih mjesta u kojima se izdržava zatvorska kazna, podatke o strukturi zatvorenika, kapacitetima i popunjenosti kaznenih tijela, prehrani i zdravstvenoj zaštiti zatvorenika, pravu na rad, izobrazbu i prakticiranje vjere i slično.

Svi pokazatelji prikazani u nastavku rada preuzeti su iz prethodno spomenutog Izvješća.

9.1. Organizacija kaznenih tijela

U Republici Hrvatskoj zatvorske kazne izvršavaju se u 13 zatvora i 8 kaznionica među kojima je i Zatvorska bolnica u Zagrebu, dva odgojna zavoda i Centru za dijagnostiku u Zagrebu.

Slika 1. Kaznena tijela u Republici Hrvatskoj

Izvor: https:/vlada.gov.hr/sjednice –i-odluke/238-sjednica-vlade-republike-hrvatske-17386/17386 - Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda, Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske za 2014.godinu, rujan 2015.godine, 08,23 sati

[56] https:/vlada.gov.hr/sjednice –i-odluke/238-sjednica-vlade-republike-hrvatske-17386/17386 - Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda, Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske za 2014.godinu, rujan 2015.godine, 08,23 sati

9.2. Broj zatvorenika

Tijekom 2014. godine kaznu zatvora izdržavalo je 6068 zatvorenika. U odnosu na 2013. godinu tijekom koje je kaznu izdržavalo 6862 zatvorenika, tijekom 2014. godine ih je 11,57% manje. S izdržavanja kazne otpušteno je 2780 zatvorenika. Na dan 31.12.2013. godine u kaznionicama, zatvorima i odgojnim zavodima bilo je smješteno 3.763 osoba.

9.3. Poštivanje ljudskih prava i sigurnost kaznenih ustanova

Zatvorenici koji smatraju da su osporena njihova temeljna ljudska prava, imaju pravo podnošenja žalbe ili pritužbe sucu izvršenja. U 2014. godini podneseno je 111 žalbi nadležnom sucu izvršenja. U odnosu na 2013. godinu, to je povećanje za 65 žalbi.

Radi zaštite temeljnih ljudskih prava zatvorenici imaju pravo podnošenja pritužbe i Središnjem uredu Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa koji obavlja nadzor nad radom i postupanjem sa zatvorenicima. U odnosu na ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu ili izobrazbu zatvorenici se imaju pravo pritužiti i nadležnim ministarstvima.

Također, zatvorenici imaju pravo podnositi pritužbe i pučkom pravobranitelju, pravobraniteljici za ravnopravnost spolova, pravobraniteljici za djecu, pravobranitelju za zaštitu osoba s invaliditetom te međunarodnim organizacijama za zaštitu ljudskih prava kojih je Republika Hrvatska članica. Zatvorenicima se jamči tajnost dopisivanja s tijelima državne vlasti, pravobraniteljima i navedenim međunarodnim organizacijama. U 2014. godini podnesena je ukupno 231 pritužba.

Pritužbe zatvorenika odnosile su se prvenstveno na:

- uvjete smještaja – 39 pritužbi
- zdravstvenu zaštitu – 49 pritužbi
- postupanje službenika – 101 pritužba
- kršenje ostalih ljudskih prava – 22 pritužbe
- odluke sudova, DORH-a, obavijesti i slično – 20 pritužbi

Osnovane pritužbe odnosile su se samo na uvjete smještaja.

Prehrana u kaznionicama, zatvorima i odgojnim zavodima je primjerena i u skladu sa odredbama Zakona o izvršavanju kazne zatvora.

Razina zdravstvene skrbi za zatvorenike jednaka je onoj na koju imaju pravo osobe koje nisu lišene slobode, osigurane osobe iz obveznog zdravstvenog osiguranja.

Od ukupnog broja zatvorenika 32% je zaposleno. Zapošljavanje zatvorenika važan je preduvjet za ostvarivanje svrhe zatvora, a to je rehabilitacija zatvorenika i osiguravanje uvjeta za njihov jednostavniji povratak u društvenu zajednicu nakon izvršenja zatvorske kazne.

U kaznionicama, zatvorima i odgojnim zavodima osigurano je pravo zatvorenika na kvalitetno provođenje njihova slobodnog vremena. Zatvori, kaznionice i odgojni zavodi osigurali su zatvorenicima kulturne, obrazovne, vjerske, sportske i druge sadržaje, što je u skladu sa Zakonom o izvršavanju kazne zatvora i Europskim zatvorskim pravilima.

Ni jednog se zatvorenika ne smije prisiljavati na prisustvovanje vjerskim obredima, ukoliko to on sam ne želi. Jednako tako, ni na koji način se ne smije zahtijevati od zatvorenika da prisustvuje vjerskim obredima vjere kojoj ne pripada. Time je, u hrvatskim kaznenim institucijama osigurano Ustavom RH[57] zajamčeno pravo na vjersko uvjerenje.

Posebni programi za posebne skupine zatvorenika, kao što su ovisnici o drogama, alkoholu, seksualni delikventi i slično u hrvatskim se kaznenim tijelima provode još od šezdesetih godina prošloga stoljeća.

Kada god je to moguće, kaznene institucije poduzimaju mjere s ciljem smanjivanja negativnih učinaka zatvaranja, a one se, u najvećoj mjeri, odnose na smještanje zatvorenika na odjele s blažim uvjetima (iz zatvorenih u poluotvorene i otvorene uvjete), te češći kontakt s vanjskim svijetom. To na zatvorenike djeluje kao svojevrsni poticaj da se u zatvorima pridržavaju pravila ponašanja.

Tijekom 2014. godine, nastavio se trend smanjivanja ukupnog broja zatvorenika, koji je usprkos smanjenju ukupnog broja službenika odjela osiguranja kaznenih tijela radi prirodnog odljeva službenika ostvarivanjem prava na odlazak u mirovinu, u konačnici rezultirao povoljnijim odnosom broja zatvorenika na jednog službenika pravosudne policije u

[57]Ustav Republike Hrvatske, članak 14.

odnosu na prethodnu i niz proteklih godina. Usporedbe radi, na dan 31. prosinca 2010. godine, taj odnos je iznosio 3,45 zatvorenika na jednog službenika pravosudne policije, a na isti dan 2014. godine iznosio je 2,33 zatvorenika na jednog službenika pravosudne policije, odnosno, taj je odnos povoljniji za 32,46%. U odnosu na stanje 31. prosinca 2013. godine, nastavkom trenda smanjivanja ukupnog broja zatvorenika, odnos broja zatvorenika na jednog službenika pravosudne policije povoljniji je za 11,74%,

U usporedbi podataka o izvršenim napadima zatvorenika na službenike u odnosu na 2013. godinu, tijekom 2014. godine evidentirano je pet napada manje. Karakteristika izvršenih napada na službenike je da se u većini slučajeva radi o trenutnoj reakciji zatvorenika na situaciju, a ne o smišljenom i planiranom napadu te slijedom toga nisu ni evidentirane teže ozljede službenika kao posljedica ovakvog oblika sigurnosno rizičnog ponašanja zatvorenika. Najviše napada zatvorenika na službenike konstantno se evidentira u Kaznionici u Lepoglavi (u 2014. godini zabilježena su tri napada na službenike pravosudne policije).

2014. godina također bilježi i manji broj bjegova, primjena sredstava prisile, određivanja posebnih mjera održavanja reda, samoozljeđivanja i odbijanja izvršenja zatvorske kazne, nego u 2013. godini. Primjena sredstava prisile posljednja je mjera kojom se održava red i sigurnost i primjenjuje se samo u mjeri u kojoj je neophodna za ostvarivanje tog cilja. Smanjen je broj primjena palice i to za 7,81% u odnosu na 2013. godinu, ali je i broj primjena raspršivača s neškodljivim tvarima smanjen, a koji se pokazao kao učinkovit u rješavanju incidentnih situacija, a u isto vrijeme dovoljno blag, pa njegovom primjenom nisu izazvale nikakve štetne posljedice kod zatvorenika.

U odnosu na godinu prije, u 2014. godini je broj pokušaja samoubojstava povećan za četiri pokušaja. Promatrajući razdoblje od 2005. godine, prosječan broj pokušaja samoubojstava zatvorenika je 16,11. Ukupan broj vezan za 2014. godinu manji je od višegodišnjeg prosjeka, a značajno manji u odnosu na godine 2005. do 2007., od kada se na ovaj način prati ova statistička kategorija. Mjere za prevenciju samoubojstava zatvorenika kontinuirano se provode te se i kod manifesnih oblika pokušaja samoubojstva studiozno pristupa tretmanu zatvorenika.

Tijekom promatrane 2014. godine došlo je do smanjenja pokušaja bijega u odnosu na 2013. godinu i to za 33,33%, odnosno za 6 pokušaja.

Usporedbom podataka iz 2013. godine, tijekom 2014. godine evidentiran je porast broja samoozljeđivanja zatvorenika za 27,59%, odnosno ukupan broj ovakvih autodestruktivnih oblika sigurnosno rizičnih ponašanja zatvorenika povećan je za 32 slučaja. U najvećem dijelu razlog samoozljeđivanja je osobne prirode i iznosi 62,84%, dok je nezadovoljstvo postupkom u kaznenom tijelu prisutno kao razlog samoozljeđivanju u 24,32%. Nezadovoljstvo u svezi s postupkom bilo je razlogom 2,03% samoozljeđivanja.

Nastavlja se trend pada broja zatvorenika koji su odbijali zatvorsku hranu, tako da je tijekom 2014. godine, u odnosu na 2013. godinu, ukupan broj odbijanja zatvorske hrane manji za 20,79%, odnosno takvih je slučajeva bilo 42 manje.

Tijekom 2014. godine, u odnosu na 2013. godinu, evidentiran je porast počinjenja kaznenih djela zatvorenika prilikom izdržavanja kazne zatvora. Broj počinjenih kaznenih djela veći je za tri.

Ukupan broj tjelesnih sukoba zatvorenika u odnosu na 2013. godinu u blagom je porastu, odnosno, ukupno je evidentirano deset slučajeva više.

Ukupan broj sprovođenja zatvorenika neznatno je u 2014. godini smanjen, ali uz istovremeno povećanje broja angažiranih službenika kod obavljanja tih poslova. Sprovođenja zatvorenika su sigurnosno vrlo zahtjevan posao koji uključuju niz sigurnosnih rizika i poduzimanje odgovarajućih mjera i postupaka radi održanja koncepcije sigurnosti tijekom obavljanja.

Pretrage zatvorenika i prostorija važan su dio preventivnih aktivnosti koje se poduzimaju kako bi se spriječilo ugrožavanje reda i sigurnosti kaznenog tijela. Osim temeljite pretrage zatvorenika i prostorija, svakodnevno se obavlja djelomična pretraga zatvorenika i prostora kako bi se spriječilo unošenje nedopuštenih stvari u prostor kaznenog tijela, poput: mobitela, pile, noža, droga, alkohola, lijekova izvan propisane terapije i slično. Uspoređujući podatke iz 2013. godine s podacima iz 2014. godine, evidentirano je povećanje obavljenih pretraga prostorija za 4,32% i povećanje obavljenih temeljitih pretraga zatvorenika za 7,84%.

Tijekom 2014. godine evidentirano je smanjenje pronalazaka gotovo svih nedopuštenih stvari i tvari prilikom pokušaja unosa te pronađenih stvari i tvari u kaznenim tijelima. Rezultat je to provođenje mjera prevencije koje su usmjerene na sprječavanje posjedovanja i korištenja nedopuštenih stvari i tvari od strane zatvorenika. Znatno je smanjen

broj pronađenih tableta, a na što je neposredno utjecalo smanjenje broja zatvorenika, preventivno djelovanje povećanog broja pretraga te edukacija službenika pravosudne policije.

Opseg poslova vezan uz obavljene posjete zatvorenicima u padu je za 12,13%, a ukupan broj posjetitelja manji je za 12,13% u odnosu na 2013. godinu.

Maloljetna djeca imaju pravo posjećivati roditelja koji se nalazi na izvršenju zatvorske kazne, sukladno Zakonu o izvršavanju kazne zatvora[58], a i sukladno Konvenciji o pravima djeteta[59]. U Republici Hrvatskoj Zakon o izvršenju kazne zatvora regulirao je učestalost prava na posjetu maloljetne djece roditelju lišenom slobode, a prvo na takvu posjetu djeca mogu ostaviti jednom tjedno i blagdanom, kako bi dijete što manje osjetilo posljedice izbivanja roditelja iz doma. Kaznena tijela u Republici Hrvatskoj ulažu velike napore kako i se zaštitila prava djece osoba lišenih slobode.

[58]Zakon o izvršavanju kazne zatvora, članak 117., stavak 2.
[59] Konvencija o pravima djeteta, Opća skupština Ujedinjenih naroda, 20. studenoga 1989. godine (rezolucija br. 44/25), članak 9. stavak 3.

10. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA PERCEPCIJE STANOVNIKA O PRAVIMA I POLOŽAJU ZATVORENIKA

Problem istraživačkog rada je percepcija dijela hrvatske javnosti, konkretno korisnika društvene mreže Facebook, o položaju i pravima zatvorenika koji kaznu zatvora izdržavaju u hrvatskim zatvorima i kaznionicama.

Postavlja se pitanje kakvi su stavovi stanovništva o pravima i položaju zatvorenika s obzirom na činjenicu da se Republika Hrvatska već skoro cijelo desetljeće nalazi u ekonomskoj krizi, a time su smanjena ekonomska i socijalna prava građana. Kao predmet istraživanja mogu se navesti trenutni stavovi korisnika društvene mreže Facebook prema zatvoreničkoj populaciji. Svrha i ciljevi istraživanja u ovom radu su u neposrednoj vezi sa problemom i predmetom istraživanja, a to je razina kvalitete život u kaznionici ili zatvoru, poboljšanje položaja zatvorenika te njihova integracija u društvo po povratku sa izdržavanja kazne. Cilj ovog rada ujedno je usporedba međunarodnih zatvorskih standarda u zatvorskom sustavu sa aktima koji reguliraju pravila u zatvorskom sustavu Republike Hrvatske.

Zatvorski sustav Republike Hrvatske izvršava sudske presude izrečene u sudskom postupku i djeluje prema načelu zakonitosti. Ne „kažnjava“ jer je kaznu na temelju zakona odredio sud, nakon što je u postupku nedvojbeno utvrđeno da je pojedinac počinio kazneno djelo. Jedina kazna je gubitak slobode i u svezi s time, svih mogućnosti koje pojedinac gubi nakon što je lišen slobode.

Temeljni zadatak zatvorskog sustava i njegovih zaposlenika je zaštita društva od počinitelja kaznenih djela i postizanje svrhe izvršavanja kazne zatvora, a to je organizacija života zatvorenika i motivacija istih da se osposobe za samostalni život na slobodi u skladu s društvenim normama, istovremeno umanjujući štetne posljedice boravka u zatvoru. Pristup kojim se na bilo koji način ugrožava ljudsko dostojanstvo, umanjuje kvaliteta života, ugrožavaju temeljna ljudska prava ili uskraćuje pravo na zdravstvenu zaštitu samo bi pogoršalo ponašanje osoba lišenih slobode, što bi u konačnici moglo imati veću štetu za društvo nakon što se po isteku kazne nađu na slobodi.

Jesu li stanovnici Republike Hrvatske, odnosno korisnici društvene mreže Facebook, upoznati sa svrhom izvršavanja kazne zatvora, kakav je njihov stav o brojnim pravima zatvorenika, te jesu li isti u hrvatskim zatvorima izloženi maltretiranju i dodatnom kažnjavanju, pitanja su kojima se bavi ovaj diplomski rad. Odgovori na ta pitanja ujedno su i cilj istraživanja provedenog za potrebe ovog diplomskog rada.

U posebnom dijelu ankete želi se ispitati jesu li ispitanici imali osobnih iskustava s pripadnicima zatvoreničke populacije ili bilo kakav kontakt sa zatvorskim sustavom.

Specifičan cilj ovog rada je prikazivanje zadovoljstva, odnosno nezadovoljstva dijela hrvatskog stanovništva zakonskim regulativama vezanima uz prava i pogodnosti zatvorenika.

10.1.Metode istraživanja

Rad se sastoji od teorijskog i empirijskog djela. Teorijski dio zasnovan je na primarnim izvorima koji daju pregled relevantne stručne literature, studija i članaka, dok su određeni materijali prikupljeni putem poznate internetske tražilice Google. (www.google.com).

Za empirijski dio rada korištena je kvantitativna metoda prikupljanja podataka on-line ankete dobrovoljnog tipa. Za potrebe istraživanja izrađen je autorski anketni upitnik koji se sastoji od dva dijela.

U prvom dijelu ispituju se socio-demografski podaci ispitanika i sastoji se od pet pitanja (dob, spol, stupanj obrazovanja i radni status ispitanika) . U drugom, posebnom dijelu ispituju se mišljenja i stavovi ispitanika o pravima zatvorenika i on se sastojao od 21 tvrdnje. Od ispitanika se tražilo da odrede stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom (uopće se ne slažem, djelomično se slažem, ne znam, djelomično se slažem i u potpunosti se slažem). Ovakva konstrukcija upitnika u skladu je sa zadanim ciljevima istraživanja. Upitnik je distribuiran na društvenu mrežu Facebook uz uputu o ispunjavanju i napomenu da se radi o anonimnoj anketi. Istraživanje je provedeno u razdoblju od sedam dana (od 24. do 31. siječnja 2016. godine).

10.2.Razlog odabira teme

Razlog zbog kojeg sam odabrala ovu temu prvenstveno je moj dosadašnji rad u Kaznionici u Lepoglavi. Prije nešto više od šest godina premještena sam na vlastiti zahtjev iz Ministarstva financija, Carinske uprave u Ministarstvo pravosuđa, Upravu za zatvorski sustav i nakon dužeg vremena mogu reći da moj prvi susret sa zatvorskim zidom i zatvorenicima nije bio ugodan. Neopisiv je osjećaj kada su se za mnom zatvorila brojna vrata i rešetke. Danas više i ne obraćam pažnju na ta ista vrata i rešetke, ali sam itekako svjesna koliko se iz dana u dan mijenjaju stajališta zaposlenika, pa tako i moje, vezana uz postupanje sa zatvorenicima.

Ulazak u Europsku uniju povećao je već ranije preuzete obveze osiguravanja zaštite ljudskih prava zatvorenika tijekom boravka u zatvoru i maloljetnika u odgojnom zavodu, osiguravanje potrebne skrbi, humanog tretmana i sigurnog okruženja s ciljem da ih se osposobi za život u skladu s pravnim pravilima kako tijekom njihovog boravka na izdržavanju kazne i po otpuštanju na slobodu.

10.3. Cilj istraživanja i hipoteze

Cilj istraživanja je utvrditi jesu li stanovnici Republike Hrvatske upoznati sa svrhom izvršavanja kazne zatvora, kakva je njihova percepcija o pravima i statusu zatvorenika koji kaznu zatvora izdržavaju u nekom od hrvatskih zatvora ili kaznionica.

Istraživačka pitanja

1. Jesu li korisnici društvene mreže Facebook upoznati sa svrhom izvršavanja kazne zatvora u Republici Hrvatskoj?
2. Kakav stav imaju korisnici društvene mreže Facebook o brojnim pravima koja zatvorenicima jamči Ustav, Zakon o izvršavanju kazne zatvora i brojni međunarodni propisi?
3. Jesu li zatvorenici u hrvatskim zatvorima izloženi maltretiranju i dodatnom kažnjavanju?

Hipoteze:

- **H1** Korisnici društvene mreže Facebook nisu upoznati sa svrhom izvršavanja kazne zatvora u Republici Hrvatskoj.
- **H2** Korisnici društvene mreže Facebook izražavaju negativan stav prema brojnim pravima koja zatvorenicima jamči Ustav, Zakon o izvršavanju kazne zatvora i međunarodni propisi.
- **H3** Korisnici društvene mreže Facebook smatraju da zatvorenici u hrvatskim zatvorima nisu izloženi maltretiranju i dodatnom kažnjavanju.

10.4.Vrsta istraživanja, izvori i metoda prikupljanja podataka

Vrsta uzorka: prigodni, 134 stanovnika Republike Hrvatske, odnosno korisnika društvene mreže Facebook, različite dobi i različitog stupnja naobrazbe/akademskog obrazovanja, a što je obrađeno kao pitanje u anketi.

10.5.Izvori i metoda prikupljanja podataka:

Primarni podaci prikupljeni su anketnim upitnikom koji će se sastojao od 20-ak zatvorenih pitanja (zaokruživanje, Likertova skala) u kojima su ispitanici zaokružili svoje slaganje sa stavovima. Znači, radilo se o ispitivanju u pisanom obliku, odnosno on-line anketi koja je biti distribuirana u vremenu od 24. do 31. siječnja 2016. godine, putem društvene mreže (Facebook).

Varijable:

- Zavisne varijable:

- informiranost o svrsi izvršavanja kazne zatvora
- informiranost o pravima zatvorenika
- mišljenje o pravima zatvorenika
- stav o položaju zatvorenika

- nezavisne varijable
- dob i spol ispitanika
- stupanj obrazovanja ispitanika
- radni status ispitanika
- kontakt ispitanika sa zatvorenicima i zatvorskim sustavom

10.6. Matrica, obuhvat istraživanja i uzorak

Anketni upitnik sastojao se od dvije kategorije pitanja . U prvoj su kategoriji sociodemografska pitanja, dok su u drugoj kategoriji pitanja, odnosno tvrdnje sa kojima su ispitanici trebali izraziti svoje slaganje, odnosno neslaganje. U istraživanju su sudjelovale osobe koje imaju otvoren profil na društvenoj mreži Facebook, odnosno koje imaju pristup Internetu, zbog elektronskog načina prikupljanja podataka. Uzorak u istraživanju je prigodni, anketa je izrađena pomoću alata Google Docs i bila je u potpunosti anonimna.

Prva tvrdnja iz upitnika odnosi se na hipotezu 1, tvrdnje pod brojevima od 2 do 16 odnose se na hipotezu 2, dok se tvrdnje pod brojevima od 17 do 21 odnose na hipotezu 3.

10.7.Vrijeme

S obzirom na vrijeme, istraženo je trenutno stanje, odnosno percepciju i stavovi korisnika društvene mreže Facebook. Provedeno je jednokratno istraživanje u vremenskom periodu od 24. do 31. siječnja 2016. godine.

10.8.Očekivana primjenjivost rezultata

Što se tiče primjenjivosti rezultata, isti bi mogli najviše pomoći u radu zaposlenicima u zatvorskom sustavu, studentima, komunikolozima i sociolozima.

11. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 137 ispitanika, od kojih se troje izjasnilo da nisu državljani Republike Hrvatske pa se njihovi odgovori ne obrađuju u istraživanju.

Rezultati istraživanja analizirani su i prikazani prema sljedećim temama, sukladno postavljenim ciljevima ovog rada:

- osobne karakteristike ispitanika i
- percepcija javnosti, odnosno korisnika društvene mreže Facebook o pravima i položaju zatvorenika u Republici Hrvatskoj

11.1. Rezultati istraživanja

U ovom dijelu rada prikazana je demografska slika osobnih karakteristika ispitanika prema strukturi istih i to prema spolu, dobi, radnom statusu i stručnoj spremi.

Struktura ispitanika prema spolu prikazana je u tablici 1.

Spol	**N**	**%**
Muški	**70**	**52**
Ženski	64	48
Ukupno	**134**	**100**

Tabela 1. Struktura ispitanika prema spolu

Iz tablice je vidljivo da su u uzorku podjednako zastupljene ispitanice, njih 48%, odnosno ispitanici, njih 52%.

Struktura ispitanika prema dobi prikazana je u tablici 2.

dob ispitanika	**N**	**%**
do 25 godina	24	17,9
od 31 do 45 godina	43	32,1
od 36 do 45 godina	49	36,6
više od 46 godina	18	13,4
Ukupno	134	100

Tabela 2. Struktura ispitanika prema dobi

Iz tablice je vidljivo da su podjednako zastupljeni ispitanici od 31. do 45. godine života i ispitanici od 36. do 45. godine života, koji ukupno čine 68,7% uzorka. Najmanje su zastupljeni ispitanici starosti 46 godina i više, koji čine 13,4% uzorka, odnosno ispitanici starosti do 25 godina koji čine ukupno 17,9% uzorka. Takav prikaz strukture ispitanika je očekivan zbog slabije informatičke pismenosti i nesklonosti korištenju interneta u starijoj životnoj dobi, odnosno, nezanimljivosti teme populaciji mlađoj od 25 godina.

Struktura ispitanika prema stupnju obrazovanja prikazana je u tablici 3.

stručna sprema	**N**	**%**
Osnovna škola	**0**	**0**
SSS	**63**	**47**
VŠS	31	23,1
VSS i više	40	29,9
Ukupno	**134**	**100**

Tabela 3. Struktura ispitanika prema stupnju obrazovanja

U istraživanju su najzastupljeniji ispitanici sa srednjom stručnom spremom koji čine ukupno 47% ovog uzorka, dok je ispitanika s višom stručnom spremom 23,1%, a s visokom spremom 29,9%.

Struktura ispitanika prema radnom statusu prikazana je u tablici 4.

radni status	N	%
Učenik/student	16	11,9
Zaposlen	**100**	**74,6**
Nezaposlen	10	7,5
Umirovljenik	8	6
Ukupno	**134**	**100**

Tabela 4. Prikaz strukture ispitanika prema radnom statusu

Što se tiče prikaza podataka ispitanika prema radnom statusu podaci prikazuju da je većina ispitanika u radnom odnosu, njih 74,6%, dok se njih 11,9% školuje. Nezaposlenih ispitanika je 7,5%, a umirovljenih 6%. Udjeli ispitanika po radnom statusu i školovanju u skladu su sa dobnim skupinama ispitanika, dok se izrazito mali udio ispitanika u mirovini ponovno može pripisati slabijoj informatičkoj obrazovanosti dobne skupine kojoj umirovljenici pripadaju.

Struktura ispitanika prema povezanosti sa zatvorskim sustavom ili zatvorenikom uopće prikazana je u tablici 5.

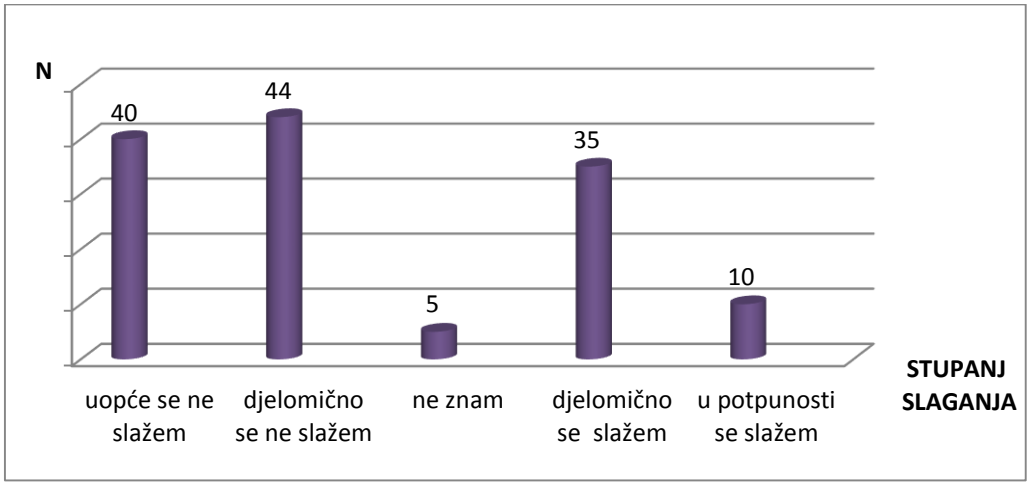
status	N	%
Tijekom života susreo sam se sa zatvorskim sustavom ili zatvorenikom	**101**	**75,4**
Tijekom života nisam se nikada susreo sa zatvorskim sustavom ili zatvorenikom	33	24,6
Ukupno	**134**	**100**

Tabela 5. Prikaz strukture ispitanika prema povezanosti sa zatvorskim sustavom ili zatvorenikom

Iz tablice je vidljivo da je veliki broj ispitanika u istraživanju, njih 75,4% tijekom svog dosadašnjeg života imalo nekakav dodir sa zatvorenikom ili zatvorskim sustavom općenito, dok se 24,6% ispitanika izjasnilo da nikada nisu imali doticaj sa istima.

U posebnom dijelu anketnog upitnika ispitanicima je zadana dvadeset i jedna specifična tvrdnja kojih se većina odnosila na prava i položaj zatvorenika koji zatvorsku kaznu izdržavaju u nekom od hrvatskih zatvora ili kaznionica.

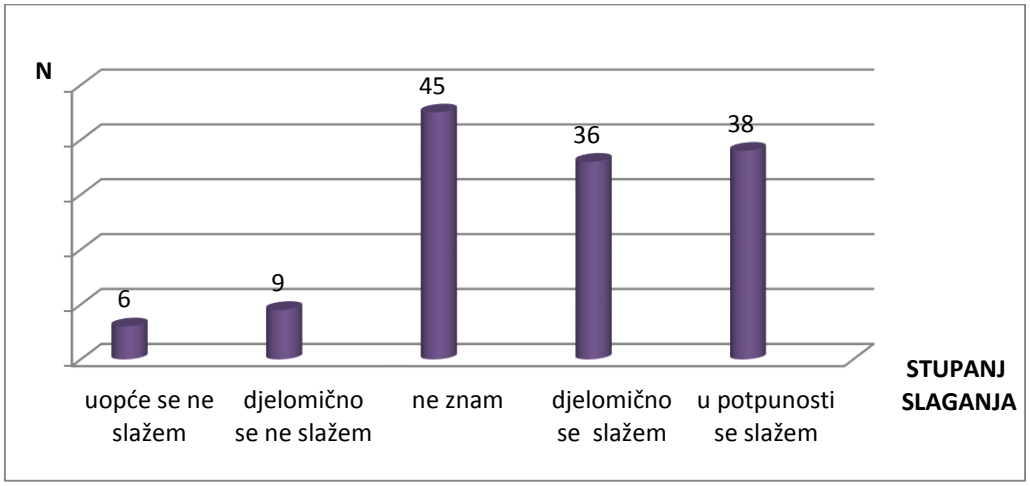
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da svrha izvršavanja kazne zatvora nije kažnjavanje, već osposobljavanje za život na slobodi prikazan je na grafu 1.

Graf 1. Stupanj slaganja ispitanika s tvrdnjom da svrha izvršavanje kazne zatvora nije kažnjavanje

Iz grafa 1 je vidljivo da 62,7% ispitanika nije upoznato sa svrhom izvršavanja kazne zatvora, iz čega se može zaključiti da je pravosudni sustav nedovoljno transparentan te da se uz pojam zatvorske kazne i zatvorenika veže još mnogo predrasuda.

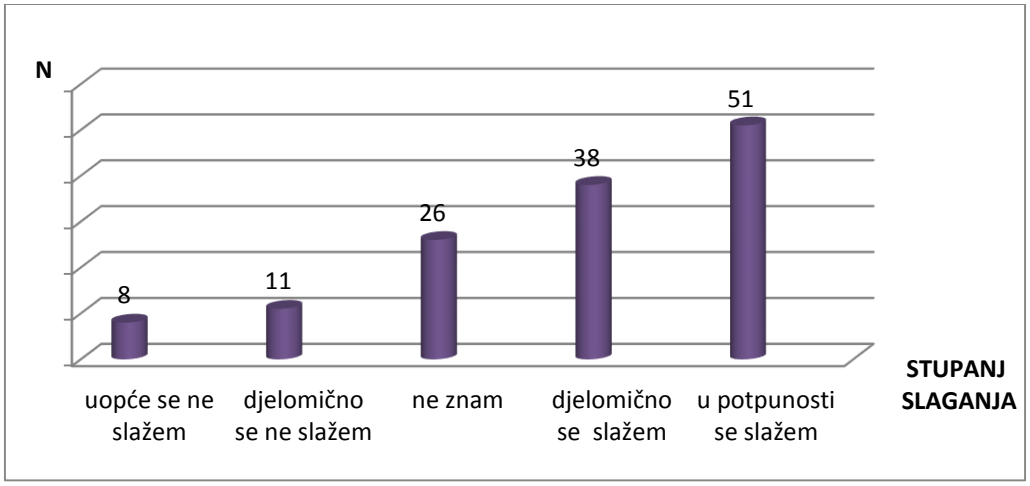
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da zatvorenici u Republici Hrvatskoj imaju bolje uvjete nego u drugim zatvorima u svijetu prikazani su na grafu 2.

Graf 2. Stupanj slaganja ispitanika da tavorenici u Republici Hrvatskoj imaju bolje uvjete nego u drugim zatvorima u svijetu

Iz grafa 2 može se zaključiti da veliki broj ispitanika, čak 33,6% ne znaju kakve uvjete imaju zatvorenici u hrvatskim zatvorima naspram zatvorenicima koji kaznu zatvora izdržavaju u nekom od stranih zatvora, a što ponovo govori, kao i u prethodnom pitanju, o transparentnosti zatvorskog sustava. 55,3% ispitanika smatra da su u hrvatskim zatvorima bolji uvjeti za život

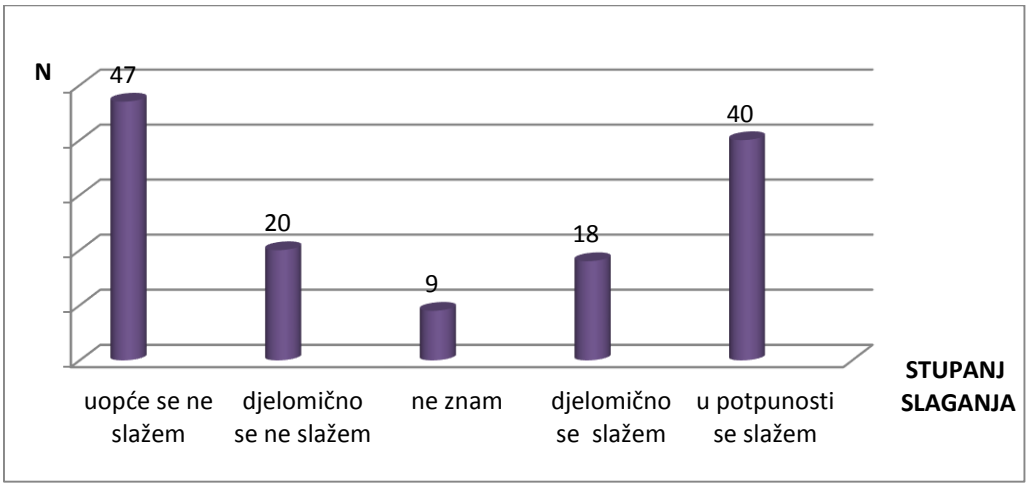
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da zatvorenici u Republici Hrvatskoj uživaju mnoge privilegije prikazani su na grafu 3.

Graf 3. Stupanj slaganja ispitanika da zatvornici u Republici Hrvatskoj uživaju mnogo privilegije

Iz grafa 3 vidljivo je da 66,4% ispitanika smatra da zatvorenici u hrvatskim zatvorima i kaznionicama uživaju mnoge privilegije, za razliku od 6% ispitanika koji se u potpunosti ne slažu sa tom tvrdnjom i 8,2% ispitanika koji se djelomično ne slažu.

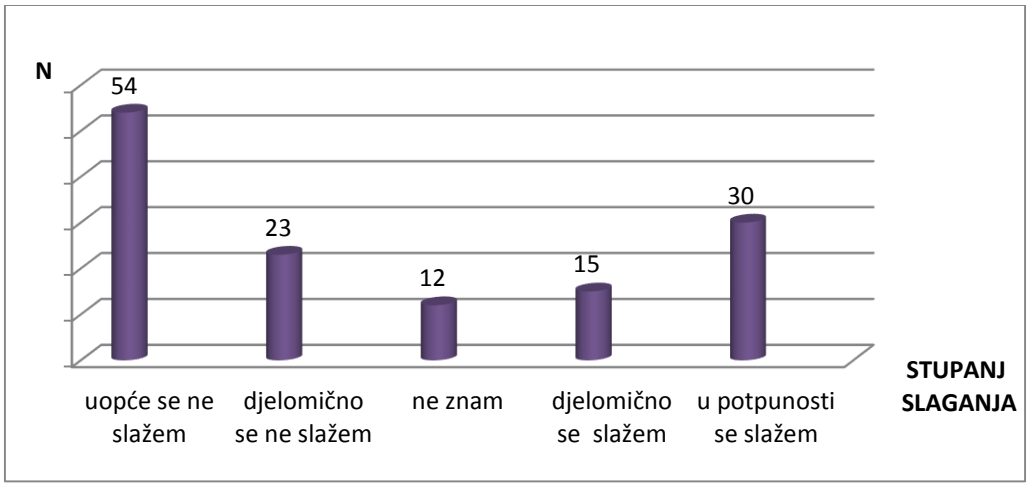
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da zatvorenici ne bi trebali glasovati na općim izborima prikazani su na grafu 4.

Graf 4. Stupanj slaganja ispitanika da zatvorenici ne bi trebali glasovati na opći izborima

Na grafu 4 je vidljivo da 67 ispitanika, odnosno 50% ispitanika misli da zatvorenici trebaju glasovati na općim izborima, dok 31,3% ispitanika, njih 58, misli da zatvorenici ne bi trebali glasovati.

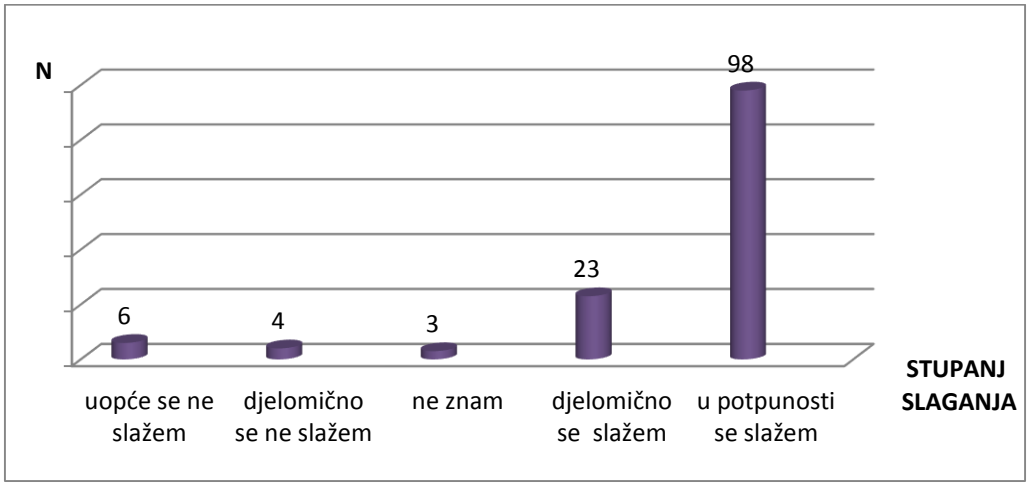
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da se zatvorenicima ne treba omogućiti vjenčanje tijekom izdržavanja kazne zatvora prikazani su na grafu 5.

Graf 5. Prikaz stupnja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da zatvorenicima ne treba omogućiti vjenčanje tijekom izdržavanja kazne zatvora

Na grafu 5 je vidljivo da 45 ispitanika smatra nepotrebnim vjenčanje zatvorenika za vrijeme izdržavanja kazne zatvora, dok se većina, odnosno 77 ispitanika slaže sa tvrdnjom da zatvorenicima treba omogućiti vjenčanje u kaznionici ili zatvoru.

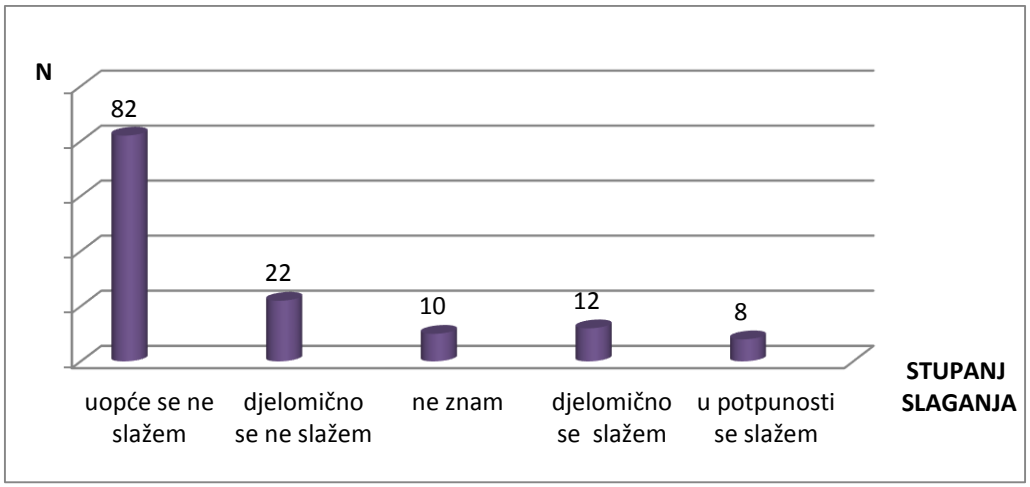
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da rad zatvorenika treba biti obavezan prikazan je na grafu 6.

Graf 6. Prikaz stupnja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da rad zatvorenika treba biti obavezan

Iz prikaza na grafu 6 vidljivo je da 121 ispitanik (90,3%) smatra da rad zatvorenika treba biti obavezan, a ne kako to Zakon o izdržavanju kazne zatvora istima omogućuje da se po dolasku u zatvoru u kaznionicu ili zatvor izjasne žele li raditi ili ne. Naime, rad zatvorenika i strukovno osposobljavanje jedan su od najvažnijih tretmanskih postupaka u ostvarivanju svrhe izvršavanja kazne zatvora odnosno rehabilitacije zatvorenika i smanjenju recidivizma.

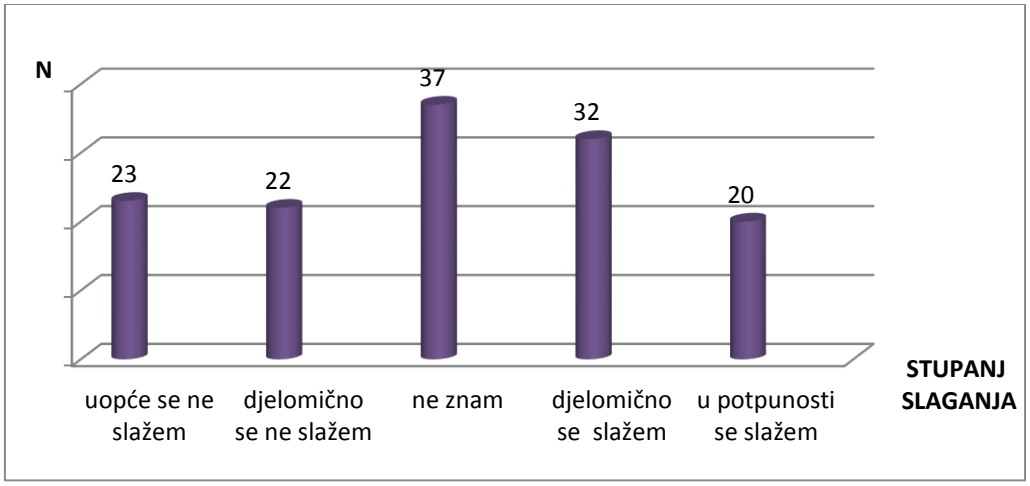
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da se zatvorenici ne trebaju školovati tijekom izdržavanja kazne prikazani su na grafu 7.

Graf 7. Prikaz stupnja slaganja ispitanika s tvrdnjom da se zatvorenici ne trebaju školovati tijekom izdržavanja kazne

Iz grafa 7 je vidljivo da većina ispitanika, čak 77,6% smatra potrebnim obrazovanje zatvorenika, dok samo 10,5% ispitanika smatra da školovanje tijekom izdržavanja kazne nije potrebno. Obrazovni program u zatvorima sadrži opismenjavanje, osnovnu školu, osposobljavanje, strukovno obrazovanje, pa čak i mogućnost školovanja na višim i visokim školama. Mnogi zatvorenici tek u zatvoru prepoznaju i iskoriste mogućnosti kontinuiranog školovanja, a najčešći oblik obrazovanja u hrvatskim je zatvorima strukovno osposobljavanje.

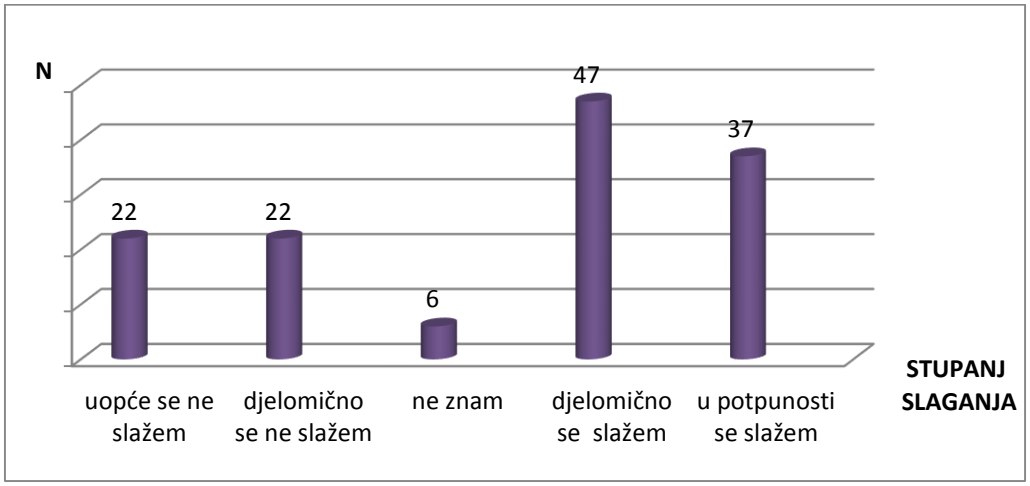
Stupanja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da zatvorenicima svakodnevno u prehrani treba osigurati 3000 kalorija prikazan je na grafu 8.

Graf 8. Prikaz stupnja slaganja ispitanika s tvrdnjom da zatvorenicim au prehrani svakodnevno treba osigurati 3000 kalorija

Na grafu 8 je prikazan skoro jednak omjer ispitanika koji se slažu (52 ispitanika) i onih koji su izrazili svoje neslaganje (45 ispitanika) sa tvrdnjom da se zatvorenicima u prehrani svakodnevno treba osigurati 3 000 kalorija. Čak 37 ispitanika ne zna, odnosno nije sigurno u tu tvrdnju. Prema nacionalnoj regulativi, zatvorenicima se osiguravaju tri obroka dnevno, a posluženi su u pravilnim razmacima. Kalorična vrijednost im je najmanje 3000 kalorija dnevno. Obroci moraju biti primjereni životnoj dobi, zdravstvenom stanju, prirodi posla kojeg zatvorenik obavlja te njegovim vjerskim i kulturnim zahtjevima. U povjerenstvu za sastav jelovnika sudjeluje liječnik ili drugi službenik medicinske struke, strukovni učitelj kuhar, ekonom i predstavnik zatvorenika. Svaki pripremljeni obrok kuša osoba koju ovlasti upravitelj, a zapažanja se evidentiraju u posebnu evidenciju. Od svakog se obroka ostavlja uzorak radi eventualne analize za slučaj pojave trovanja hranom.

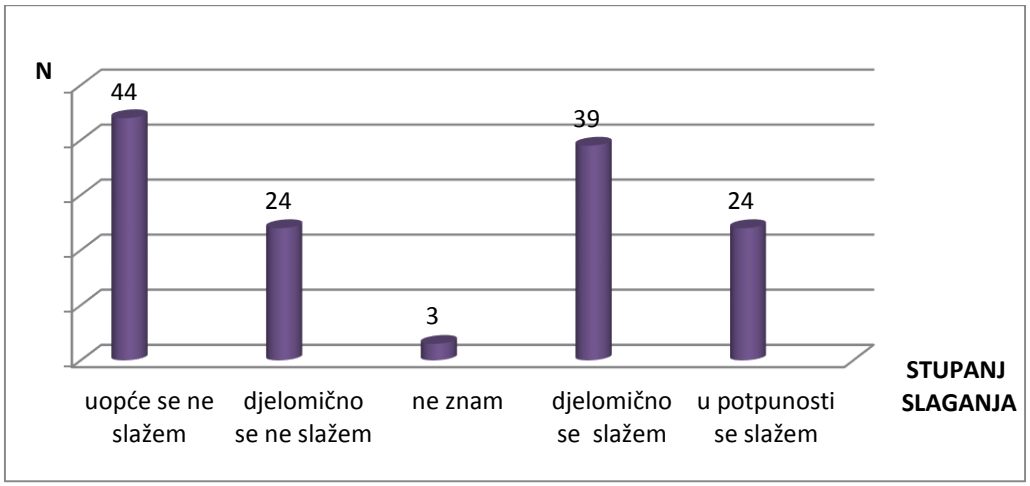
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da zatvorenici uz slobodu ne smiju izgubiti i dostojanstvo prikazani su na grafu 9.

Graf 9. Prikaz stupnja slaganja s tvrdnjom da zatvorenici uz slobodu ne smiju izgubiti i dostojanstvo

Na grafu 9 je vidljivo da se 84 ispitanika (62,7%) slaže sa tvrdnjom da zatvorenici ne smiju izgubiti dostojanstvo tijekom izdržavanja kazne zatvora, dok se 44 ispitanika sa istom tvrdnjom ne slaže. Naime, pristup zatvoreniku kojim bi se na bilo koji način dodatno ugrozilo ljudsko dostojanstvo i pogoršala kvaliteta života, rezultirao bi pogoršanjem patologije ponašanja zatvorenika, a što bi u konačnici imalo još veću štetu za zajednicu nakon što se te osobe po isteku kazne nađu na slobodi.

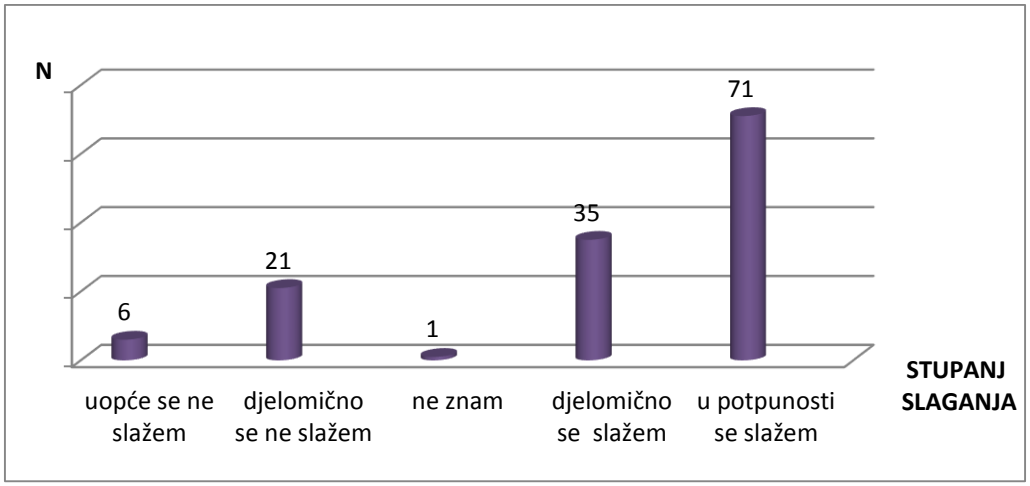
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da zatvorenici za svoj rad trebaju biti plaćeni prikazan je na grafu 10.

Graf 10. Prikaz stupnja slaganja s tvrdnjom da zatvorenici za svoj rad trebaju biti plaćeni

Iz grafa 10 je vidljivo da je podjednak broj ispitanika koji su izrazili slaganje (47,1%) i onih koji su izrazili neslaganje (50,7%) sa tvrdnjom da zatvorenici za svoj rad trebaju biti plaćeni. Za svoj rad zatvorenici dobivaju naknadu i mora se priznati da ona nije motivirajuća. Ali, s obzirom da su im dnevno osigurana minimalno tri obroka, a pošto rade onda i četiri, iznos od 200 do 1500 kuna koji se može mjesečno zaraditi sasvim je prihvatljiv. Dobar dio zatvorenika ušteđeni dio vlastite naknade za rad redovito šalje svojim članovima obitelji. Uz naknadu, zatvorenici imaju pravo i na naknadu za prekovremeni rad, noćni i smjenski rad, naknadu za bolovanje u visini od 70% naknade za rad te novčanu stimulaciju za izume i tehnička unapređenja.

Stupanj slaganja ispitanika o slaganju sa tvrdnjom da zatvorenicima trebaju biti dostupne sve zdravstvene usluge kao i osobama na slobodi prikazan je na grafu 11.

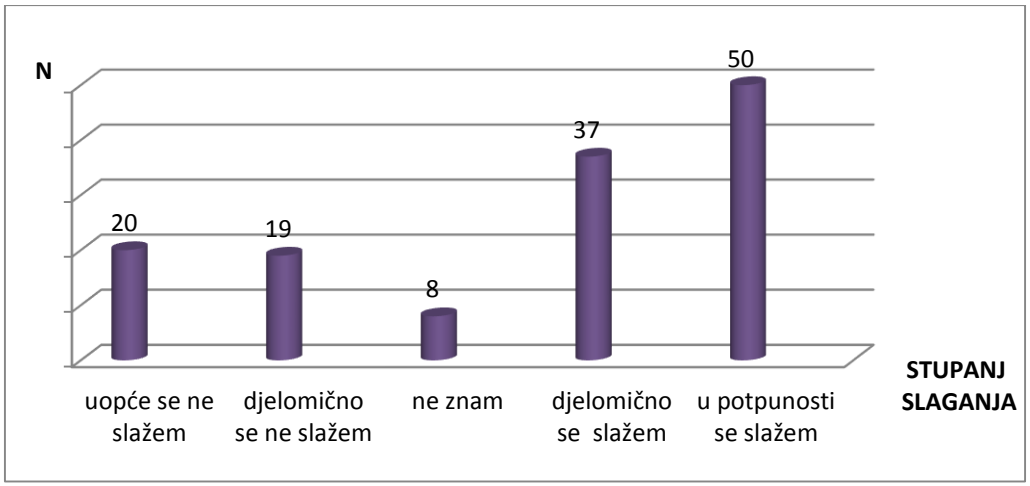

Graf 11. Prikaz stupnja slaganja s tvrdnjom da zatvorenicima trebaju biti dostupne sve zdravstvene usluge kao i osobama na slobodi

Na grafu 11 je prikazano da se 106 ispitanika, odnosno čak 79,1%, slaže sa tvrdnjom da zatvorenici u zatvoru trebaju imati zdravstvenu skrb kao i na slobodi, bez obzira na to što nisu obveznici zdravstvenog osiguranja, odnosno što se za njih trošak zdravstvenog osiguranja podmiruje iz sredstava državnog proračuna. Naime, svakom se zatvoreniku osigurava liječenje te mjere i aktivnosti zdravstvene zaštite koji su kvalitetom i opsegom određeni u javnom zdravstvu za osigurane osobe iz obveznog zdravstvenog osiguranja,, a zatvoreniku koji nema zdravstveno osiguranje liječenje se osigurava na trošak kaznionice odnosno zatvora. Potreba nabave ortopedskog pomagala, naočala, slušnog aparata ili nekog

drugog pomagala na prijedlog liječnika kaznenog tijela, utvrđuje u skladu s propisima iz područja zdravstva.

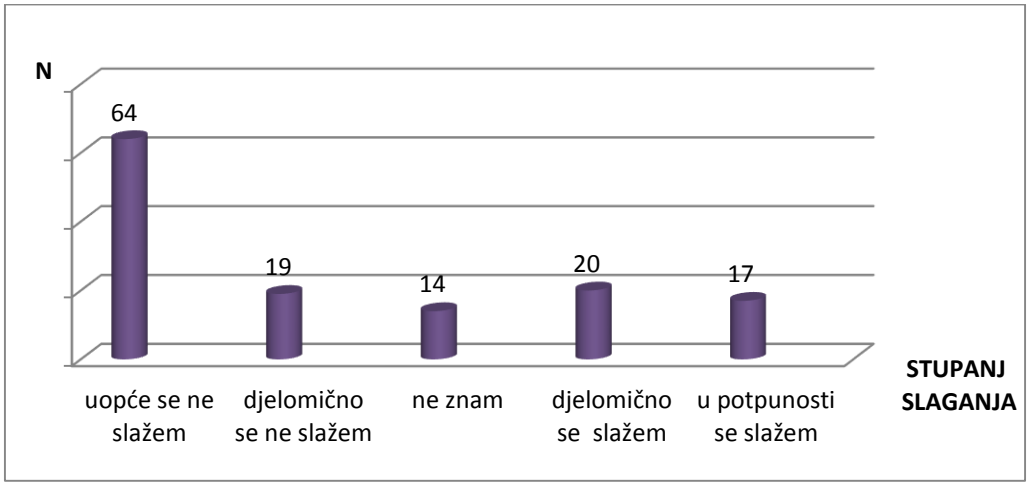
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da se prijevoz zatvorenika mora obavljati sredstvima koja iste ni na koji način neće izložiti tjelesnoj patnji ili ponižnju prikazan je na grafu 12.

Graf 12. Prikaz stupnja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da s eprijevoz zatvorenika mora obavljati sredstvima koja iste ni na koji način neće izložiti tjelesnoj patnji ili ponižnju

Iz grafa 12 je vidljivo da se 87 ispitanika (64,9%) slaže sa tvrdnjom da se prijevoz zatvorenika mora obavljati sredstvima koja neće izazvati njihovu tjelesnu ili psihičku patnju.

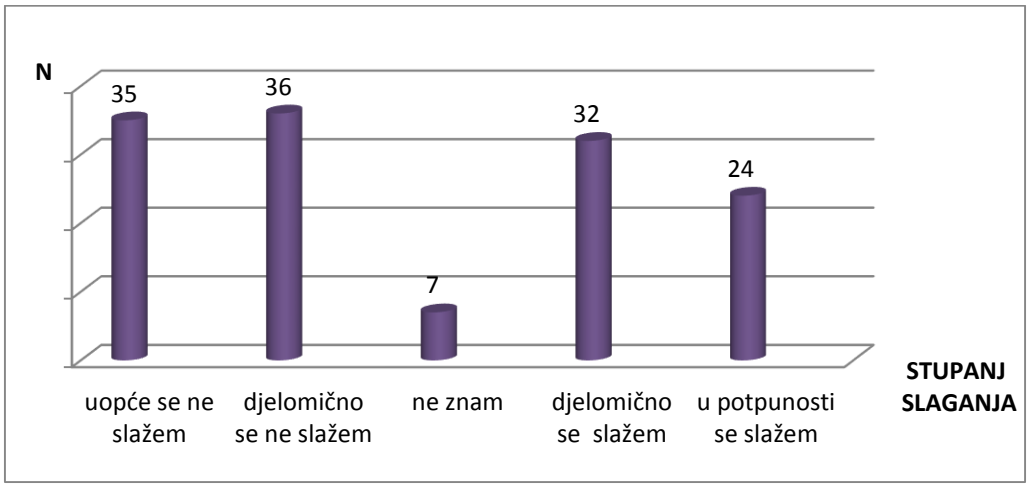
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da se od zatvorenika ne smije zahtijevati nošenje odjeće koja će ih predstavljati kao zatvorenike (na primjer, prilikom odlaska na sud ili u bolnicu) prikazan je na grafu 13.

Graf 13. Prikaz stupnja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da se od zatvorenika ne smije zahtjevati nošenje odjeće koja će ih predstavljati kao zatvorenike (na primjer, prilikom odlaska na sud ili u bolnicu)

Iz grafa 13 je vidljivo da se 83 (62%) ispitanika ne slaže da se zatvorenici na sud ili u bolnicu sprovode u odjeći iz koje bi se moglo zaključiti da su zatvorenici. Kaznionica odnosno zatvor svakom zatvoreniku osigurava posteljinu, rublje, odjeću i obuću prikladnu klimatskim uvjetima. Zatvorenicima koji rade osigurana je propisana radna odjeća i obuća te zaštitna sredstva. Međutim, u svim je važećim međunarodnim i nacionalnim propisima istaknuto kako zatvorenička odjeća ni u kojem slučaju ne smjena iste djelovati degradirajuće i ponižavajuće te je u slučajevima sprovođenja zatvorenika na sudske rasprave istima dozvoljeno oblačenje u primjerenu civilnu odjeću.

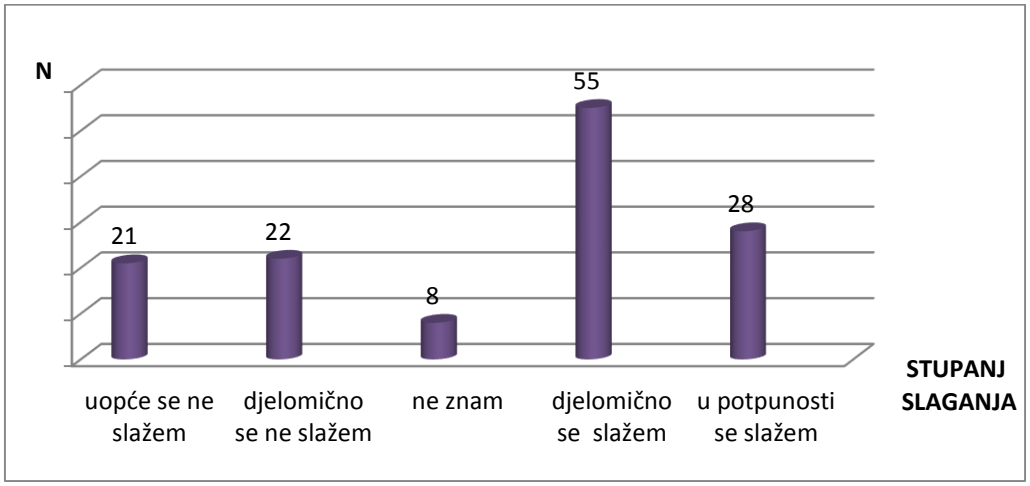
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da uprava zatvora ili kaznionice treba nabaviti odgovarajuću opremu za tjelovježbu i rekreaciju zatvorenika prikazan je na grafu 14.

Graf 14. Prikaz stupnja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da uprava zatvora ili kaznionice treba nabaviti odgovarajuću opremu za tjelovježbu i rekreaciju zatvorenika

Na grafu 14 je prikazano da se 71 (53%) ispitanik uopće ne slaže s tvrdnjom da uprava kaznionice ili zatvora treba nabaviti opremu za rekreaciju i tjelovježbu zatvorenika. 56 ispitanika (41,8%) smatra da su uprave to dužne izvršiti.

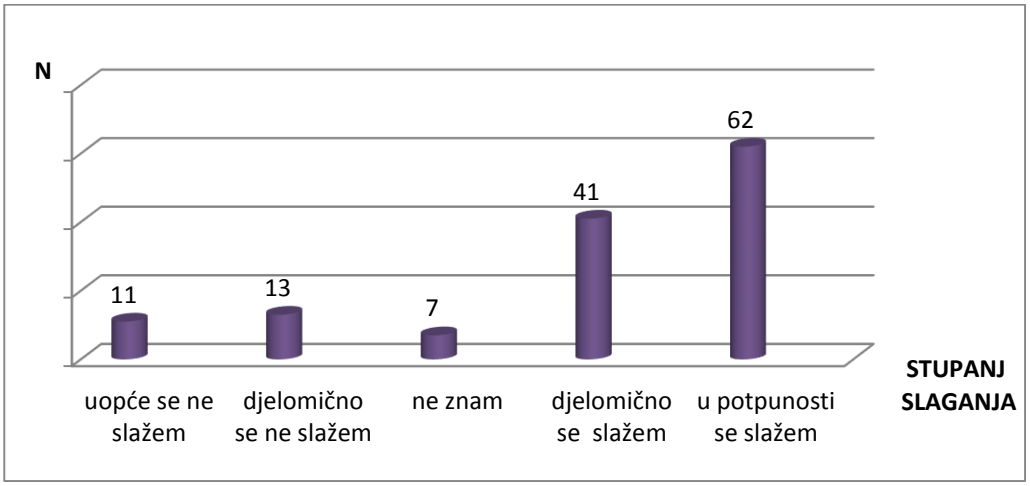
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da je uprava zatvora dužna organizirati likovne, tehničke, glazbene, dramske, informatičke i slične radionice prikazan je na grafu 15.

Graf 15. Prikaz stupnja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da je uprava zatvora dužna organizirati likovne, tehničke, glazbene, dramske, informatičke i slične radionice

Iz grafa 15 je vidljivo da se većina ispitanika, čak 83 ili 60,9% slaže sa tvrdnjom da je u kaznionicama ili zatvorima nužno organizirati razne likovne, tehničke, glazbene, dramske i slične radionice, kako bi se zatvorenicima što korisnije upotpunilo slobodno vrijeme. U Kaznionici u Lepoglavi, od 2009. godine redovito se obilježava Međunarodni dan obitelji i Majčin dan, s time da je program za članove obitelji zatvorenika održan u dane vikenda. Izvedena je predstava dramske sekcije zatvorenika „Muž moje žene“, održan je koncert rok sastava i tamburaškog sastava muzičke sekcije zatvorenika Kaznionice u Lepoglavi , svim članovima obitelji koji su prisustvovali koncertima omogućena je i dodatna posjeta zatvorenicima, kao i fotografiranje.

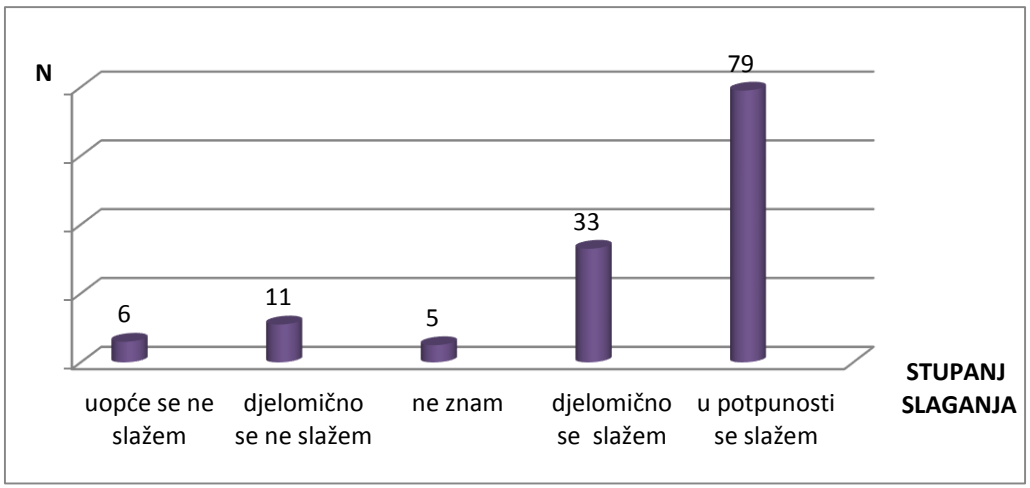
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da zatvor treba imati knjižnicu opremljenu sa dovoljnim brojem knjiga iz različitih područja prikazan je na grafu 16.

Graf 16. Prikaz stupnja slaganja sa tvrdnjom da zatvor treba imati knjižnicu opremljenu sa dovoljnim brojem knjiga iz različitih područja

Na grafu 16 je vidljivo da čak 103 ispitanika smatra da zatvor ili kaznionica treba imati bogato opremljenu knjižnicu. Zatvorenici su osobe kojima je oduzeta sloboda kretanja, ali i obrazovanja, zabave i uobičajenog života općenito. Iz tog bi razloga zatvorske knjižnice trebale imati raznovrsnu građu i potrebnu opremu. Jedno je od osnovnih prava zatvorenika da čitaju, uče i imaju pristup informacijama. Čitanje ima pozitivan utjecaj na zatvorenike.

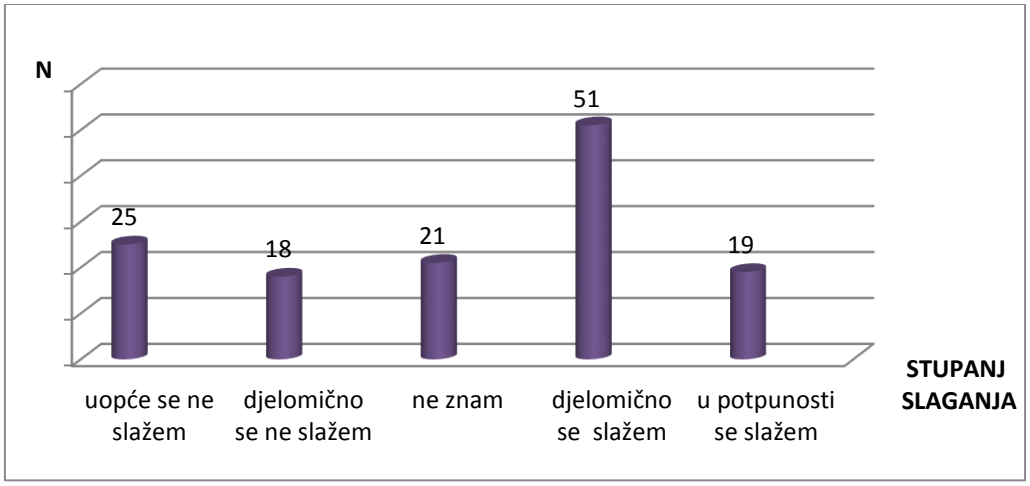
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom zatvorenici ne smiju biti podvrgnuti mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili dodatnom kažnjavanju prikazan je na grafu 17.

Graf 17. Prikaz stupnja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da zatvorenici ne smiji biti podvrgnuti mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili dodatnom kažnjavanju

Iz grafa 17 je vidljivo da 112 ispitanika (83,6%) ne odobrava mučenje, ponižavajuće postupanje ili dodatno kažnjavanje zatvorenika. Zabrana zlostavljanja smatra se jednom od najznačajnijh normi međunarodnog prava, odnosno, uz zabranu genocida i ropstva, ubraja se u imperativne norme međunarodnog prava, što znači da obavezuje čak i one države koje nisu potpisale međunarodne ugovore kojima se zabranjuje mučenje i svi oblici zlostavljanja.

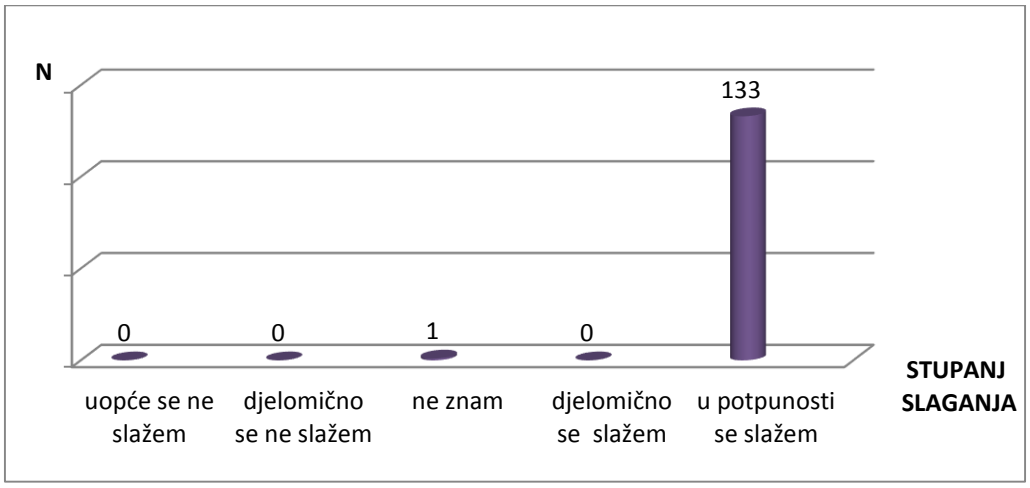
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da se zatvorenici koji se nalaze na izdržavanju dugotrajne kazne zatvora (20 godina i više) mogu rehabilitirati i osposobiti za život na slobodi uz poštivanje zakona prikazan je na grafu 18.

Graf 18. Prikaz stupnja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da zatvorenici koji se nalaze na izdržavanju dugotrajne kazne zatvora (20 godina i više) mogu rehabilitirati i osposobiti za život na slobodi uz poštivanje zakona

Iz grafa 18 je vidljivo da većina ispitanika, odnosno 52,3% misli da se zatvorenici koji se nalaze na izdržavanju dugotrajne kazne zatvora mogu rehabilitirati i osposobiti za život na slobodi uz poštivanje zakona. Središnja uloga u procesu rehabilitacije zatvorenika pripada obrazovanju i promjeni njihovog sustava vrijednosti i životnih stavova. U tome im pomažu zaposlenici zatvora ili kaznionice. Prema članku 50. Kaznenog zakona, svrha kažnjavanja obuhvaća osudu društva prema osobi koja je počinila kazneno djelo, generalnu prevenciju koja ima za cilj utjecati na svijest građana o pogibeljnosti kaznenog djela kako i sami ne bi činili kaznena djela te utjecati na svijest građana o pravednosti kažnjavanja počinitelja i specijalnu prevenciju kojom se sprječava počinitelj da ponovi kazneno djelo. Međutim, kroz ovaj je rad više puta isticana svrha izdržavanja kazne zatvora koja kaže da se zatvorenika od prvog dana u zatvoru priprema za život na slobodi uz poštivanje normi ponašanja te u skladu sa zakonom.

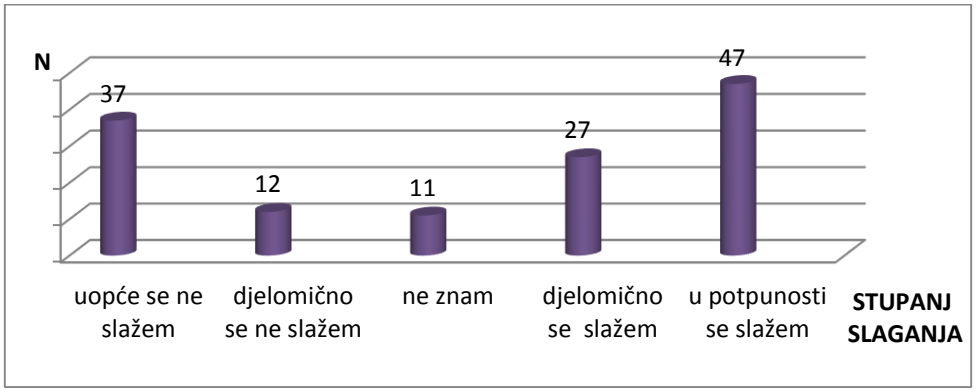
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da zatvorenike koji ne poštuju kućni red kaznionice ili zatvora treba dodatno kazniti prikazan je na grafu 19.

Graf 19. Prikaz stupnja slaganja sa tvrdnjom da zatvorenike koji ne poštuju kućni red kaznionice ili zatvora treba dodatno kazniti

Iz grafa 19 je vidljivo da se 133 ispitanika (99,3%) slaže sa tvrdnjom da zatvorenici trebaju poštivati kućni red, u protivnom će biti kažnjeni nekom od stegovnih mjera. Stegovni prijestupi su lakše ili teže povrede reda i sigurnosti propisane Zakonom o izvršavanju kazne zatvora i kućnim redom svakog kaznenog tijela i za počinjenje istih izriču se stegovne mjere; ukor kao najblaža mjera, zatim ograničenje ili privremena uskrata raspolaganja novcem ili uskrata pojedinih ili svih pogodnosti kao blaže mjere i kao najteža mjera, upućivanje u samicu u trajanju do dvadeset i jedan dan.

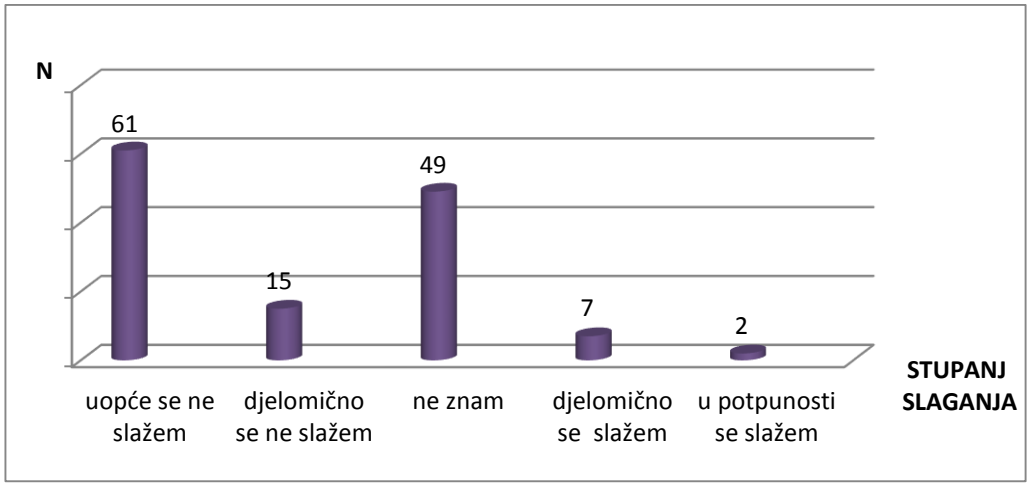
Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da je boravak zatvorenika u samici (stegovna mjera) dodatno kažnjavanje prikazan je na grafu 20.

Graf 20. Prikaz stupnja slaganja da je boravak zatvorenika u samici (stegovna mjera) dodatno kažnjavanje

Iz grafa 20 je vidljivo da se 74 ispitanika (55,2%) slažu sa tvrdnjom da je boravak u samici dodatno kažnjavanje, a što je u suprotnosti sa prethodnom tvrdnjom u kojoj se 99,3% ispitanika složilo da se nepoštivanje kućnog reda mora sankcionirati. Naime, stegovna mjera upućivanja u samicu izriče se u stegovnom postupku i to za počinjene najtežih prekršaja, kao što su bijeg ili pokušaj bijega, nasilničko ponašanje zatvorenika, zadržavanje bilo koje osobe protiv njezine volje, tjelesni napad na bilo koju osobu i slično. Za lakše stegovne prijestupe izriču se blaže stegovne mjere, a to su ukor, uskrata ili privremeno ograničenje raspolaganja novcem u kaznionici i uskrata pojedinih ili svih pojedinosti u kaznionici. Jednako kao što i ispitanici misle, upućivanje zatvorenika u samicu nikako se ne može smatrati dodatnim kažnjavanjem.

Stupanj slaganja ispitanika sa tvrdnjom da su zatvorenici u Republici Hrvatskoj izloženi maltretiranju i dodatnom kažnjavanju prikazan je na grafu 21.

Graf 21. Prikaz stupnja slaganja sa tvrdnjom da su zatvorenici u Republici Hrvatskoj izloženi maltretiranju i dodatnom kažnjavanju

Iz grafa 21 je vidljivo da većina ispitanika, njih 56,7% smatra da zatvorenici u hrvatskim zatvorima i kaznionicama nisu izloženi maltretiranju i dodatnom kažnjavanju. Čak 36,6% ispitanika izjasnilo se da ne zna kakav imaju stav o toj tvrdnju, dok samo 6,7% ispitanika misli suprotno. U Hrvatskoj se zatvorski incidenti ni po brojnosti, a ni po brutalnosti ne mogu usporediti sa onima u zemljama Zapadne Europe, što dokazuje i činjenica da je u medijima zabilježen vrlo mali broj incidenata. Najglasniji zagovornici ljudskih prava, SAD, još uvije imaju praksu „skupnog vezivanja“ zatvorenika lancima te uporabu elektrošokova u najstrože čuvanim kaznionicama. U Hrvatskoj je takvo kažnjavanje već odavno nezamislivo.

12. DISKUSIJA

Opći cilj ovog rada bio je prikazati percepciju dijela hrvatske javnosti, odnosno korisnika društvene mreže Facebook o pravima i položaju zatvorenika koji kaznu zatvora izdržavaju u nekom od hrvatskih zatvora ili kaznionica.

Anketirano je 137 ispitanika, od čega 70 muških i 64 ženskih osoba. Može se reći da je ispunjavanju ankete pristupilo najviše osoba srednje životne dobi, starosti od 36 do 45 godina, dok je najmanje ispitanika starijih od 46 godina, a što je i očekivano s obzirom na njihovu smanjenu informatičku pismenost.

Najviše ispitanika je zaposleno, čak 100, dok je najmanje umirovljenika, samo osam. Nezaposlenih ispitanika je pristupilo deset, dok se njih 16 još uvijek školuje, bilo da su učenici ili studenti.

U posljednjem pitanju prvog dijela ankete, prije samog posebnog dijela, ispitanicima je postavljeno pitanje jesu li se tijekom života susreli sa zatvorenicima ili zatvorskim sustavom i na taj način ga upoznali. Čak 101 ispitanik na neki je način došao u doticaj sa zatvorskim sustavom, dok se njih 33 izjasnilo da nije imalo dodira sa istima.

Prvi cilj rada bio je istražiti jesu li ispitanici upoznati koja je svrha izvršavanja kazne zatvora. Naime, kao što je u radu i istaknuto, svrha izvršavanja kazne zatvora nije kažnjavanje, već osposobljavanje zatvorenika za život na slobodi, u skladu sa zakonom i zadanim društvenim normama. Zatvorski sustav djeluje prema načelu zakonitosti i ne „kažnjava“. Kaznu je na temelju zakona svakom zatvoreniku odredio sud i ona je izrečena u pravomoćnoj sudskoj presudi, nakon što je nedvojbeno utvrđena pojedinčeva krivica. Jedina kazna je gubitak slobode, ali i svih mogućnosti koje pojedinac gubi nakon što mu je oduzeta sloboda. Zatvorski sustav štiti društvo od počinitelja kaznenih djela, ali istovremeno organizira život zatvorenika kako bi se što više osposobili za samostalni život na slobodi.

Drugi cilj rada je bio prikazati stupanj zadovoljstva, odnosno nezadovoljstva brojnim pravima koja zatvorenicima jamči Ustav, međunarodni propisi i Zakon o izvršavanju kazne zatvora. Analizom rezultata evidentno je nezadovoljstvo propisanim brojnim pravima koja zatvorenici uživaju te se iz dobivenih odgovora može zaključiti da je hrvatski zatvorski sustav

preblag i da su zatvorenici previše privilegirani, odnosno da imaju prevelika prava, a premale obaveze.

Treći cilj rada je bio istražiti misle li ispitanici da su zatvorenici koji izdržavaju kaznu zatvora u hrvatskim zatvorima ili kaznionicama izloženi maltretiranju i dodatnom kažnjavanju. Iz rezultata može se zaključiti da ispitanici misle da zatvorenici nisu dodatno kažnjavani, bez obzira što su se izjasnili da je stegovna mjera upućivanja u samicu dodatno kažnjavanje. Naime, ona se izriče samo u najtežim situacijama kršenja kućnog reda i vremenski je ograničena. Čak se 99,3% ispitanika izjasnilo da zatvorenici trebaju biti dodatno kažnjeni ako ne poštuju kućni red.

Kroz ciljeve istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze:

H1. Korisnici društvene mreže Facebook nisu upoznati sa svrhom izvršavanja kazne zatvora.

Definirana hipoteza je potvrđena, a odnosi se na prvu tvrdnju ankenog upitnika, te ukazuje da 62,7% ispitanika ne zna da je svrha izvršavanja kazne zatvora osposobljavanje zatvorenika za život na slobodi u skladu sa zakonom i društvenim pravilima, a ne kažnjavanje.

H2. Korisnici društvene mreže Facebook izražavaju negativan stav prema brojnim pravima koja zatvorenicima jamče Ustav, Zakon o izvršavanju kazne zatvora i međunarodni propisi.

Analizom odgovora iz tvrdnje dva, tri, četri, pet, šest, sedam, osam, devet, deset, jedanenst, dvanenst, trinaest, četrnaest, petnaest, šesnaest i osamnaest anketnog upitnika, definirana hipoteza je potvrđena. U drugoj tvrdnji 55,3% ispitanika smatra da su u hrvatskim zatvorima bolji uvjeti za život, a u trećoj tvrdnji 66,4% ispitanika smatra da zatvorenici u hrvatskim zatvorima i kaznionicama uživaju mnoge privilegije. U šestoj tvrdnji 90,3% ispitanika smatra da rad zatvorenika treba biti obavezan. Analizom odgovora utvrđeno je veliko nezadovoljstva ispitanika naspram zatvoreničke populacije i prava koja uživaju te je potrebno provesti detaljniju analizu vezanu uz navedenu tematiku.

H3. Korisnici društvene mreže Facebook smatraju da zatvorenici u hrvatskim zatvorima nisu izloženi maltretiranju i dodatnom kažnjavanju.

Definirana hipoteza je potvrđena, a odnosi se na tvrdnje sedamnaest, devetnaest, dvadeset i dvadeset jedan anketnog upitnika. U tvrdnji sedamnaest 83,6% ispitanika odgovorilo je da ne odobrava mučenje, ponižavajuće postupanje ili dodatno kažnjavanje zatvorenika. U tvrdnji

dvadeset jedan 56,7% ispitanika smatra da zatvorenici u hrvatskim zatvorima i kaznionicama nisu izloženi maltretiranju i dodatnom kažnjavanju. Iz odgovora ispitanika može se zaključiti da je hrvatski zatvorski sustav preblag i da su zatvorenici previše privilegirani.

.

13. ZAKLJUČAK

U ovom su diplomskom radu prezentirani rezultati istraživanja percepcije dijela hrvatske javnosti, konkretno korisnika društvene mreže Facebook o pravima i položaju zatvorenika koji kaznu zatvora izdržavaju u nekom od hrvatskih zatvora ili kaznionica. Osim istraživanja, uspoređivani su međunarodni standardi sa nacionalnim zakonodavstvom , od kojih se kao najvažnije mogu izdvojiti Opća deklaracija o ljudskim pravima, Standardna minimalna pravila za postupanje sa zatvorenicima, Europska zatvorska pravila, konvencije protiv mučenja Ujedinjenih naroda i Vijeća Europe. Temeljni hrvatski pravni akt kojim je regulirano postupanje prema zatvorenicima je Zakon o izvršavanju kazne zatvora. U njega su implementirani standardi postavljeni u prethodno spomenutim međunarodnim i europskim dokumentima.

Kada se govori o postupanju sa zatvorenicima, osnovna činjenica od koje valja krenuti jest da su oni ljudska bića te da se prema njima tako treba postupati, bez obzira na težinu kaznenog djela koja su počinili. Osobe lišene slobode ni u jednom trenutku ne smiju izgubiti pravo na dostojanstvo.

Cilj svih međunarodnih i nacionalnih akata je regulirati i postaviti standarde u postupanju prema osobama lišenima slobode na način da se zaštiti njihovo dostojanstvo i temeljna ljudska prava. Osobe lišene slobode trebaju zadržati sva prava koja im nisu zakonito oduzeta i prema njima se trebaju primijeniti samo najmanja potrebna ograničenja.

Standardi u postupanju prema zatvorenicima odnose se na pitanja smještaja zatvorenika koji mora biti primjeren ljudskom dostojanstvu. Oni također definiraju pravo zatvorenika na redovite obroke, zdravstvenu zaštitu, vlastito mišljenje i vjeroispovijest, rad i izobrazbu, kontakt sa vanjskim svijetom, pravnu pomoć i slično.

Prema osobama lišenima slobode treba se odnositi na pristojan, human i pravedan način. U kaznenim tijelima potrebno je osigurati red i mir i to na način koji će biti najmanje ograničavajući za zatvorenike, no uvažavajući rizike mogućeg bijega zatvorenika, njihovog samoozljeđivanja ili ozljeđivanja drugih.

Posebno poglavlje ovog rada govori o zaposlenicima zatvorskog sustava. Humano i profesionalno osoblje značajno pridonosi kvaliteti organizacije i rada zatvora, ono mora imati određenu razinu inteligencije i obrazovanja, te se uvijek mora ponašati prema zatvorenicima na način da svojim primjerom pozitivno utječe na ponašanje zatvorenika i izazove njihovo poštovanje. Ovo poglavlje također govori o poslovima pravosudne policije koji obavljaju sve poslove koji se odnose na sigurnost i zaštitu svih osoba i imovine u kaznenim tijelima.

Temi mučenja i zlostavljanja posvećeno je jedno poglavlje. Mučenje, ponižavanje i okrutno postupanje je zabranjeno. Kazna zatvora izvršava se na način koji zatvoreniku jamči poštovanje ljudskog dostojanstva. Upravo radi važnosti ove teme, Europskom konvencijom o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja osnovan je Europski odbor za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) čiji je cilj nadzor nad kaznenim institucijama kako bi ocijenio na koji se način postupa s osobama koje su lišene slobode. Udruženje za sprječavanje mučenja (APT) je još jedan od sudionika u borbi protiv mučenja. Riječ je o međunarodnoj nevladinoj organizaciji čiji je cilj poticanje donošenja i poštivanja pravnih normi i standarda koji zabranjuju mučenje te uspostavljanje preventivnih kontrolnih mehanizama.

U osmom su poglavlju rada obrađeni oblici sudskog i izvan sudskog nadzora nad pravima zatvornika, dok je u devetom poglavlju obrađeno stanje u hrvatskom zatvorskom sustavu. U Republici Hrvatskoj zatvorske kazne izvršavaju se u 12 zatvora i 7 kaznionica, te jednoj Zatvorskoj bolnici i dva odgojna zavoda. Obrađeni su podaci koji su dostupni u Izvješću o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2014.godinu (posljednje dostupno izvješće), a vezane uz strukturu zatvorenika, kapacitet i popunjenost kaznenih institucija, poštivanje ljudskih prava i sigurnost kaznenih institucija.

U desetom je poglavlju prezentiran nacrt istraživanja prema kojem je isto i izvršeno. Rezultati provedenog istraživanja obrađeni su u jedanaestom poglavlju, kao i njihova analiza. Anketirani korisnici društvene mreže Facebook izražavaju prilično negativan stav prema brojnim pravima koje zatvorenicima jamče mnogi međunarodni i nacionalni propisi.

Premda međunarodni standardi donose niz preporuka o postupanju prema osobama lišenima slobode, svi postupci trebaju biti usmjereni prema ispunjenju glavne svrhe

izvršavanja kazne zatvora, a to je, kao što je u radu navedeno, osposobljavanje zatvorenika za život na slobodi u skladu sa zakonom i društvenim pravilima.

U Varaždinu, 01. ožujka 2016. godine

Izjava

Ja, Nataša Veić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada pod naslovom „Percepcija javnosti o položaju i pravima zatvorenika u Republici Hrvatskoj“ te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Studentica:

Nataša Veić

Izjava

Ja, Nataša Veić, neopozivo izjavljujem da sam suglasna s javnom objavom diplomskog rada pod naslovom „Percepcija javnosti o položaju i pravima zatvorenika u Republici Hrvatskoj“ čija sam autorica.

Studentica:

Nataša Veić

_____

(vlastoručni potpis)

14. POPIS LITERATURE

Hrvatski pravni propisi i izvješća

1. Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2014.godinu, travanj 2015., Ministarstvo pravosuđa, 2015.
2. Pravilnik o standardima smještaja i prehrane zatvorenika, NN 92/02, na snazi od 10.08.2002.
3. Pravilnik o načinu primjene sredstava prisile, Ministarstvo pravosuđa, NN 48/09 (od 29.01.2009.), NN 66/10 (od 10.05.2010.).
4. Pravilnik o načinu obavljanja poslova odjela osiguranja u kaznionicama i zatvorima, Ministarstvo pravosuđa, NN 48/09 (od 29.01.2009.).
5. Ustav Republike Hrvatske, pročišćeni tekst, 85/10, 05/14.
6. Zakon o izvršavanju kazne zatvora, NN 128/99, 55/00, 59/00, 129/00, 59/01, 67/01, 11/02, 190/03, 76/07, 27/08, 83/09, 18/11, 48/11,125/11, 56/13, 150/13.

Dokumenti Ujedinjenih naroda

1. Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih i ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja, Opća skupština Ujedinjenih naroda, 10. prosinca 1984., stupila na snagu 26. lipnja 1987.,
2. Konvencija o pravima djeteta, Opća skupština Ujedinjenih naroda, 20. studenoga 1989. (Rezolucija br. 44/25), stupila na snagu 2. rujna 1990.,
3. Međunarodni ugovor o građanskim i političkim pravima, članak 10, rezolucija Ujedinjenih naroda broj 2200 A/XXI/, na snazi od 23.03.1976.,
4. Međunarodni ugovor o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima, Ujedinjeni narodi, usvojen 1966., stupio na snagu 1976., stupio na snagu za RH 08. listopada 1991.,
5. Opća deklaracija o ljudskim pravima, Usvojena i proglašena od Opće skupštine, Rezolucijom 217 A (III), 10. prosinca 1948.,
6. Standardna minimalna pravila za postupanje sa zatvorenicima, dokument Ujedinjenih naroda, 1955.,

Dokumenti Vijeća Europe

1. Europska zatvorska pravila, Preporuke Rec.(2006)2, Vijeće Europe, Odbor ministara, usvojeno 11.siječnja 2006. na 952. sjednici zamjenika ministara.
2. Europska konvencija o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (ETS br.126, tekst izmijenjen Protokolima broj 1 -ETS broj 151 i Broj 2 - ETS 152), Strasbourg 26. studenoga 1987., potvrđena od strane Sabora Republike Hrvatske dana 19. rujna 1997. godine.

Knjige, priručnici

1. CoyleAndrew, Ljudska prava u upravljanju zatvorima i kaznionicama, priručnik za osoblje, King's College, London, Međunarodni centar za zatvorske studije, 2002. godina
2. Tkalac Verčić, Ana i dr., Priručnik za metodologiju istraživačkog rada, M.E.P. d.o.o., Zagreb,2010.

Internetski izvori

1. https:/vlada.gov.hr/sjednice–i-odluke/238-sjednica-vlade-republike-hrvatske-17386/17386 - Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda, Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske za 2014.godinu, 20. rujan 2015.godine, 08,23 sati
2. http:www.klix.ba/vijesti/svijet/u-kojim-zemljama-osim-bih-uazvorenici-mogu-glasati/121123016; 15.siječnja 2016. godine, 17,26 sati

15. POPIS SLIKA, GRAFOVA I TABELA

Popis slika

Slika 1. Kaznena tijela u Republici Hrvatskoj 35

Popis grafova

Graf 1. Stupanj slaganja ispitanika s tvrdnjom da svrha izvršavanje kazne zatvora nije kažnjavanje 49
Graf 2. Stupanja slaganja ispitanika da tavorenici u Republici Hrvatskoj imaju bolje uvjete nego u drugim zatvorima u svijetu 49
Graf 3. Stupanj slaganja ispitanika da zatvornici u Republici Hrvatskoj uživaju mnogo privilegije 50
Graf 4. Stupanj slaganja ispitanika da zatvorenici ne bi trebali glasovati na opći izborima 51
Graf 5. Prikaz stupnja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da zatvorenicima ne treba omogućiti vjenčanje tijekom izdržavanja kazne zatvora 51
Graf 6. Prikaz stupnja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da rad zatvorenika treba biti obavezan 52
Graf 7. Prikaz stupnja slaganja ispitanika s tvrdnjom da se zatvorenici ne trebaju školovati tijekom izdržavanja kazne 52
Graf 8. Prikaz stupnja slaganja ispitanika s tvrdnjom da zatvorenicim au prehrani svakodnevno treba osigurati 3000 kalorija 53
Graf 9. Prikaz stupnja slaganja s tvrdnjom da zatvorenici uz slobodu ne smiju izgubiti i dostojanstvo 54
Graf 10. Prikaz stupnja slaganja s tvrdnjom da zatvorenici za svoj rad trebaju biti plaćeni 54
Graf 11. Prikaz stupnja slaganja s tvrdnjom da zatvorenicima trebaju biti dostupne sve zdravstvene usluge kao i osobama na slobodi 55
Graf 12. Prikaz stupnja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da s eprijevoz zatvorenika mora obavljati sredstvima koja iste ni na koji način neće izložiti tjelesnoj patnji ili poniženju 56
Graf 13. Prikaz stupnja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da se od zatvorenika ne smije zahtjevati nošenje odjeće koja će ih predstavljati kao zatvorenike (na primjer, prilikom odlaska na sud ili u bolnicu) 56

Graf 14. Prikaz stupnja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da uprava zatvora ili kaznionice treba nabaviti odgovarajuću opremu za tjelovježbu i rekreaciju zatvorenika 57
Graf 15. Prikaz stupnja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da je uprava zatvora dužna organizirati likovne, tehničke, glazbene, dramske, informatičke i slične radionice 58
Graf 16. Prikaz stupnja slaganja sa tvrdnjom da zatvor treba imati knjižnicu opremljenu sa dovoljnim brojem knjiga iz različitih područja 59
Graf 17. Prikaz stupnja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da zatvorenici ne smiji biti podvrgnuti mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili dodatnom kažnjavanju 59
Graf 18. Prikaz stupnja slaganja ispitanika sa tvrdnjom da zatvorenici koji se nalaze na izdržavanju dugotrajne kazne zatvora (20 godina i više) mogu rehabilitirati i osposobiti za život na slobodi uz poštivanje zakona 60
Graf 19. Prikaz stupnja slaganja sa tvrdnjom da zatvorenike koji ne poštuju kućni red kaznionice ili zatvora treba dodatno kazniti 61
Graf 20. Prikaz stupnja slaganja da je boravak zatvorenika u samici (stegovna mjera) dodatno kažnjavanje 61
Graf 21. Prikaz stupnja slaganja sa tvrdnjom da su zatvorenici u Republici Hrvatskoj izloženi maltretiranju i dodatnom kažnjavanju 62

Popis tabela

Tabela 1. Struktura ispitanika prema spolu 46
Tabela 2. Struktura ispitanika prema dobi 47
Tabela 3. Struktura ispitanika prema stupnju obrazovanja 47
Tabela 4. Prikaz strukture ispitanika prema radnom statusu 48
Tabela 5. Prikaz strukture ispitanika prema povezanosti sa zatvorskim sustavom ili zatvorenikom 48

16. PRILOG – ANKETNI UPITNIK

ANKETNI UPITNIK O PERCEPCIJI JAVNOSTI O POLOŽAJU I PRAVIMA ZATVORENIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Poštovani,

Pred Vama je anketni upitnik koji je konstruiran za potrebe diplomskog rada na diplomskom studiju Odnosa s javnostima na Sveučilištu Sjever u Varaždinu. Upitnik je anoniman i u druge svrhe se neće koristiti. Unaprijed zahvaljujem na suradnji!

Nataša Veić

Opći dio – O Vama

Jeste li stanovnik Republike Hrvatske

12. *Da*
13. *Ne*

Spol

14. *Muški*
15. *Ženski*

Dob

- *Do 25 godina*
- *Od 26 do 35 godina*
- *Od 36 do 45 godina*
- *Više od 46 godina*

Stupanj obrazovanja

- *Osnovna škola*
- *SSS*
- *VŠS*
- *VSS i više*

Radni status

- *Učenik/student*
- *Nezaposlen*
- *Zaposlen*
- *Umirovljenik*

Jeste li se tijekom života na bilo koji način susreli sa zatvorenikom, zatvorskim sustavom i na taj način saznali nešto o izdržavanju zatvorske kazne?

- *Da*
- *Ne*

Posebni dio

Molim Vas da u slijedećim tvrdnjama iskažete svoj stav o položaju i pravima zatvorenika u RH tako što ćete istaknuti svoj stupanj slaganja sa dolje navedenim tvrdnjama

Svrha izvršavanja kazne zatvora nije kažnjavanje već osposobljavanje zatvorenika za život na slobodi u skladu sa zakonom i društvenim pravilima

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Zatvorenici u RH imaju bolje uvjete nego u drugim zatvorima u svijetu

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Zatvorenici u RH uživaju mnoge privilegije

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Zatvorenici ne bi trebali glasovati na općim izborima

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Zatvorenicima ne treba omogućiti vjenčanje za vrijeme izdržavanje kazne (u zatvoru ili kaznionici)

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Rad zatvorenika treba biti obavezan

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Zatvorenici se ne trebaju školovati

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Zatvorenicima treba svakodnevno u prehrani osigurati 3000 kalorija

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Zatvorenici su izgubili slobodu, ne smiju zato izgubiti i dostojanstvo

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Za svoj rad u zatvoru zatvorenici trebaju biti plaćeni

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Zatvorenicima trebaju biti dostupne sve zdravstvene usluge kao i osobama na slobodi

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Prijevoz zatvorenika mora se obavljati prijevoznim sredstvima koja zatvorenika ni na koji način neće izložiti tjelesnoj patnji ili poniženju

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Od zatvorenika se ne smije zahtijevati nošenje odjeće koja će ih predstaviti kao zatvorenike (npr., prilikom odlaska na sud, u bolnicu)

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Uprava zatvora treba nabaviti odgovarajuću opremu za tjelovježbu i rekreaciju zatvorenika

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Uprava zatvora dužna je organizirati likovne, tehničke, glazbene, dramske, informatičke i sl. radionice

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Zatvor treba imati knjižnicu sa dovoljnim brojem knjiga iz različitih područja

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Zatvorenik ne smije biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili dodatnom kažnjavanju

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Zatvorenik na izdržavanju dugotrajne kazne zatvora (20 godina i više) može se rehabilitirati i osposobiti za život na slobodi uz poštivanje zakona

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Zatvorenike koji ne poštuju kućni red trebalo bi dodatno kazniti

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Boravak zatvorenika u samici (stegovna mjera) je dodatno kažnjavanje

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Zatvorenici u RH izloženi su maltretiranju i dodatnom kažnjavanju

- *Uopće se ne slažem*
- *Djelomično se ne slažem*
- *Ne znam*
- *Djelomično se slažem*
- *U potpunosti se slažem*

Zahvaljujem na trudu!

Životopis

Moje je ime Nataša Veić. Rođena sam 18. prosinca 1972. godine u Varaždinu. Živim i radim u Lepoglavi, udana sam i majka dvoje punoljetne djece.

Osnovnu i srednju školu završila sam u Ivancu i 1992. godine zaposlila sam se u Ministarstvu financija, Carinskoj upravi kao carinski službenik.

2003. godine upisala sam Izvanredni studij kriminalistike na Visokoj policijskoj školi u Zagrebu, diplomirala sam na jesen 2006. godine.

2009. godine na vlastiti sam zahtjev prešla iz Ministarstva financija u Ministarstvo pravosuđa gdje i sada radim u Odjelu osiguranja Kaznionice u Lepoglavi kao viša nadzornica pravosudne policije.

U želji za stjecanjem novih znanja, 2014. godine upisala sam izvanredni Diplomski studij – Komunikologija i odnosi s javnostima u Varaždinu.